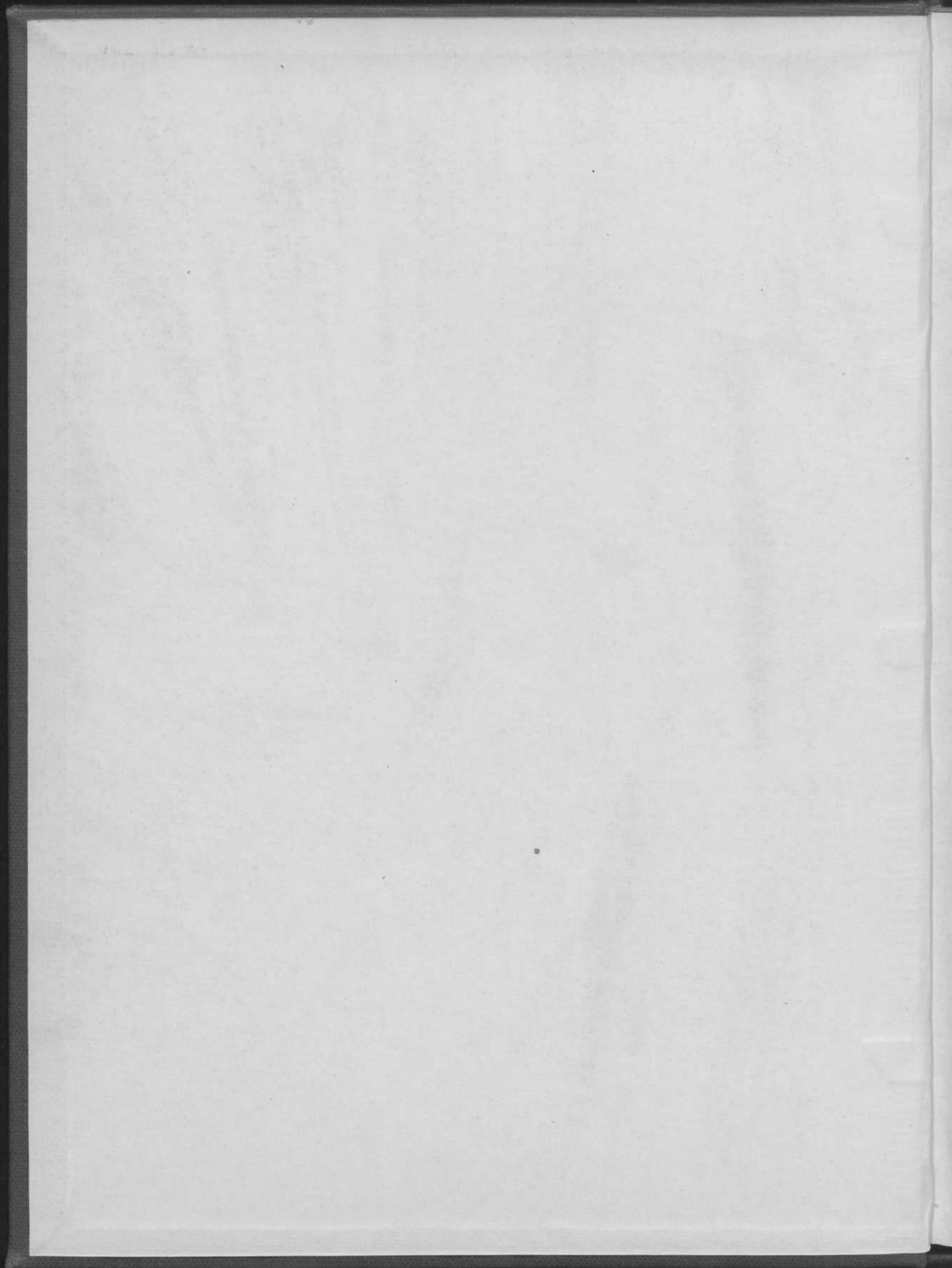

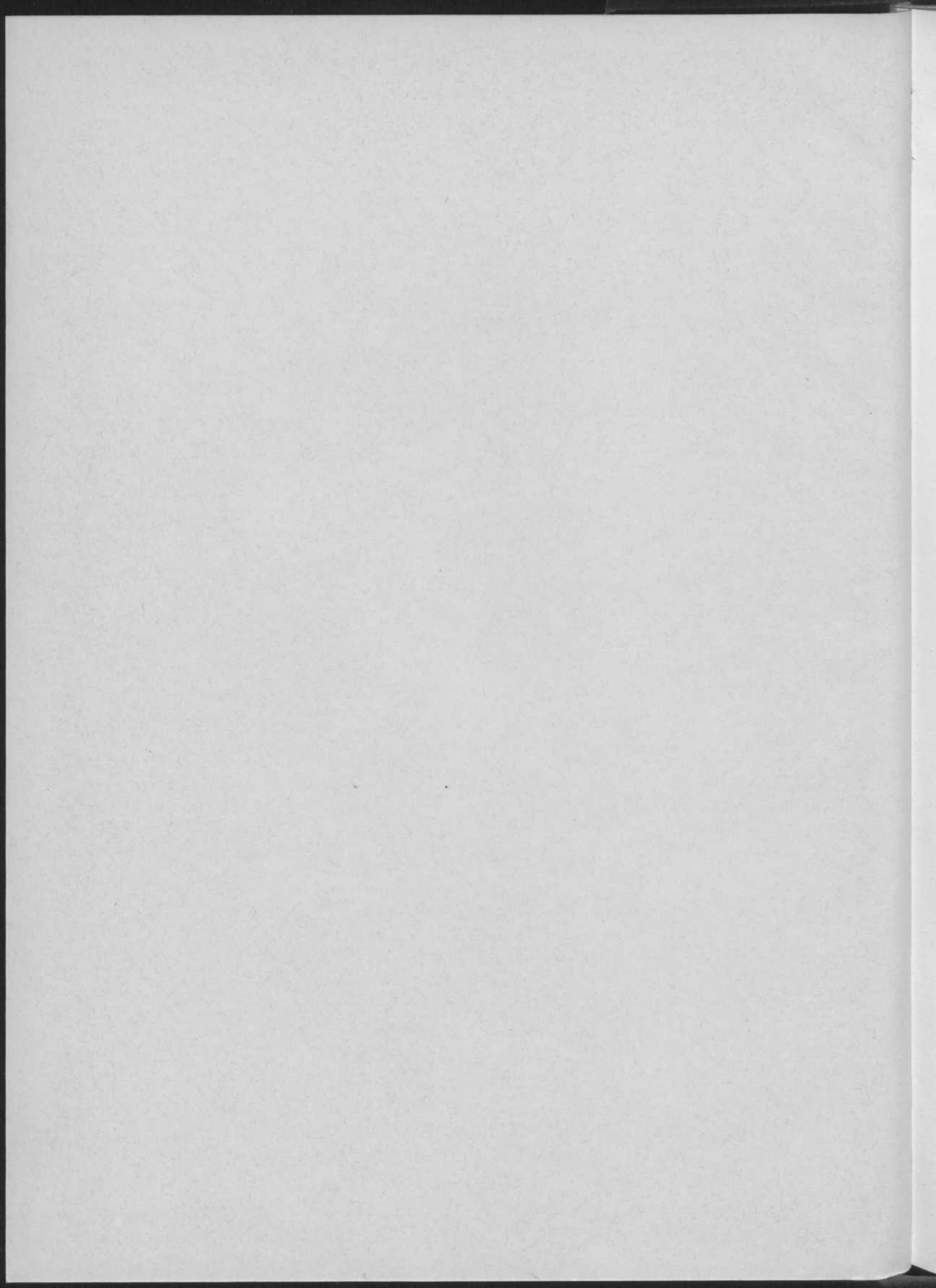
VIJFTIG JAREN
BOEKBINDERIJ
IN
NEDERLAND

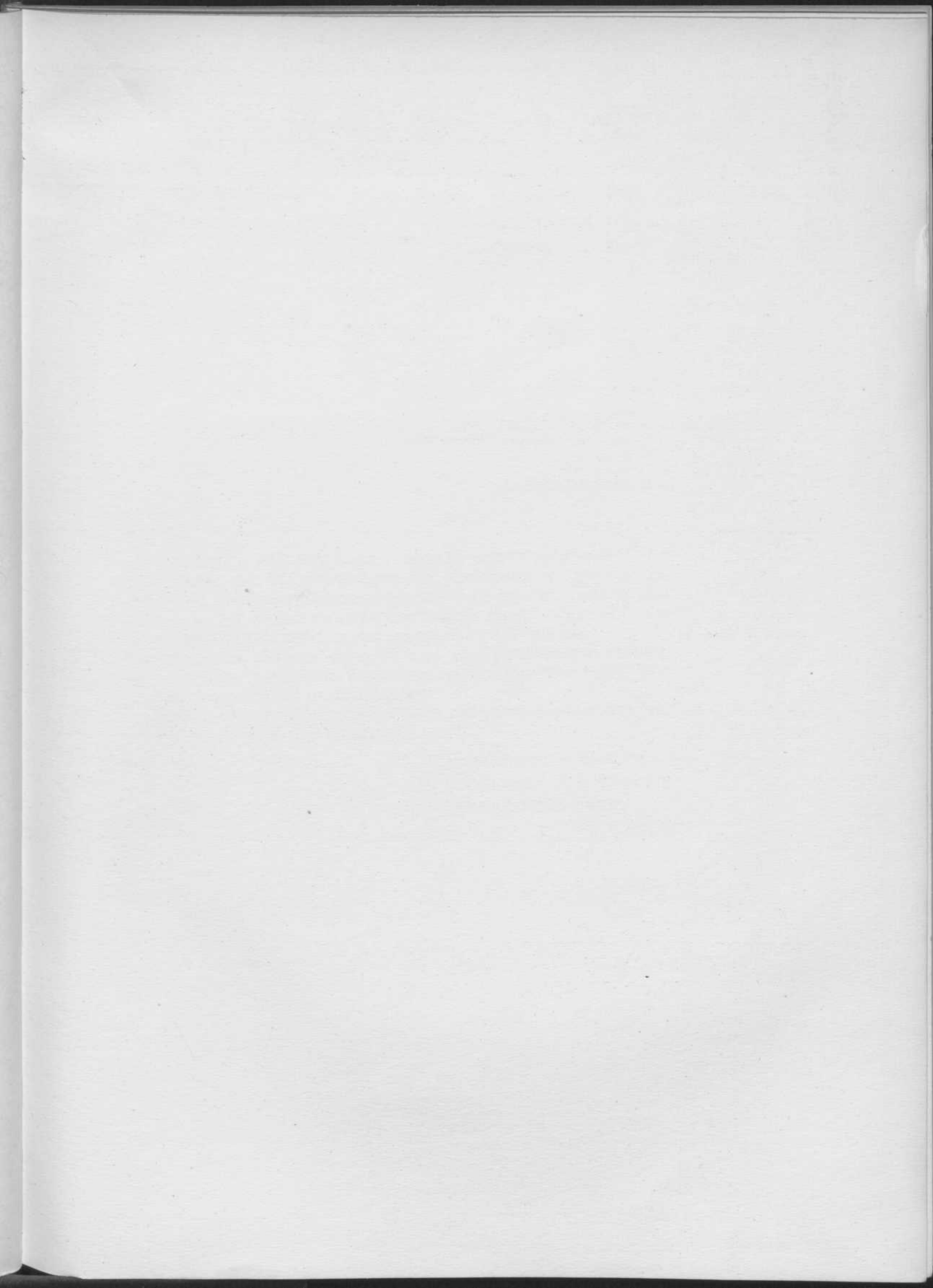

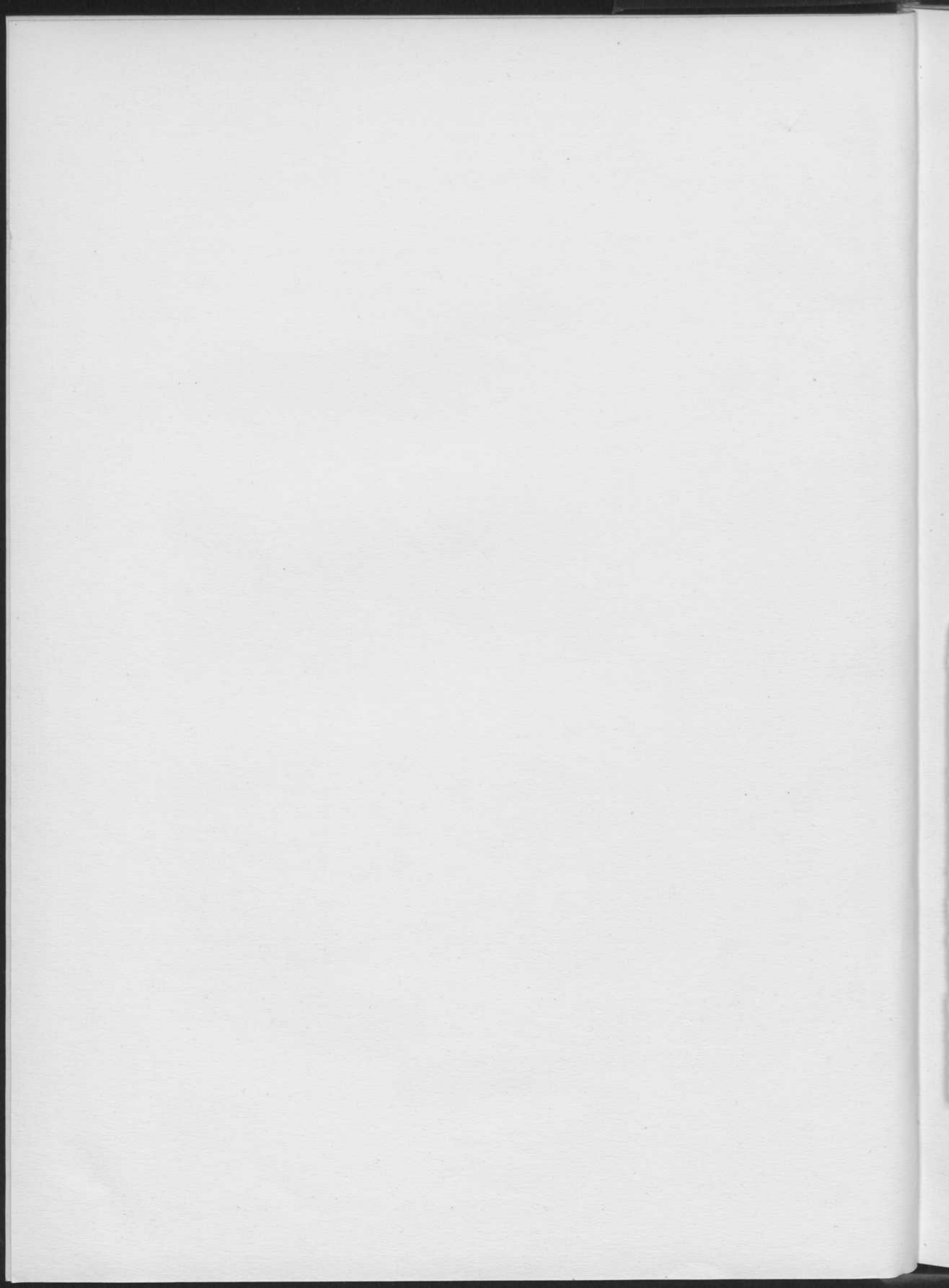
G
u.
STOK

100-100000
L.C.V.

EX LIBRIS

L. LEVISSON

'S-GRAVENHAGE

K No. 3644

kl

AMSTERDAM, APRIL 1931

L. S.

DE HERDENKING VAN HET 50-JARIG BESTAAN ONZER ONDERNEMING OP 1 NOVEMBER 1930, WAS AANLEIDING TOT HET SAMENSTELLEN VAN EEN GESCHRIFT, DAT NAAST AANTEKENINGEN OVER DE STICHTING EN DEN GROEI VAN DIT BEDRIJF EN OVER ZIJN LEIDERS, DE WAARDEERING VOOR DE NEDERLANDSCHE BOEKBINDERIJ ZOU KUNNEN BEVORDEREN.

VERSCHILLENDE SPECIALE REPRODUCTIES, MET TOESTEMMING GEPUBLICEERD, WAREN AANLEIDING TOT VERSCHUIVING DER VERSCHIJNING. HET GEHEEL WERD ECHTER DAARBIJ GEBAAAT.

OVERTUIGD VAN UWE BELANGSTELLING IN HET BOEK EN ZIJN BEWERKING BIEDEN WIJ U HIERBIJ EEN EXEMPLAAR AAN.

COMMISSARISSSEN EN DIRECTIE
VAN STOKKINK'S ELECTRISCHE
BOEKBINDERIJ N.V.

ELANDSGRACHT 52-58, AMSTERDAM

TER HERINNERING AAN DE NAGEDACHTENIS
VAN MIJN VADER EN BESTEN VRIEND BIJ HET
50-JARIG BESTAAN VAN STOKKINK'S ELECTR.
BOEKBINDERIJ N.V. OP 1 NOVEMBER 1930

G. STOKKINK
11 November 1854—30 September 1926

De ondergetekende geeft
volgaarne getuigenis dat de
jongeling G. Stokking gedu-
rende de circa drie jaren die
hij op zyne boekbinderyes werk-
zaam geweest, zich heeft doen
kennen als een ijverig op-
send jong mensch, die tevens
getuond heeft ambitie en
aanleg te hebben voor
zijn vak, zoodat hij hem
met volle vrijmoedigheid
durfte aanbevelen. Zenden
hartelijken wensch uit
dat het hem op zynen ver-
deren loopbaan steeds
moge welgaan.

L. Ockmanjt

Zwartkree 26 Jan 1873.

J. STOKKINK
Directeur

EEN WOORD VOORAF

VIJFTIG jaren vormen in den ontwikkelingsgang der eeuwen slechts een kleine schakel. Binnen het raam der geschiedenis van volkeren en menschengroepen zijn het overzichtelijke perioden, welke van generatie tot generatie reiken en gelegenheid bieden voor objectieve en retrospectieve beschouwing.

De herinnering aan aard en wezen van gebeurtenissen en menschen ligt nog niet ver in het verleden, zoodat het mogelijk is oorzaken en gevolgen van denken en doen te toetsen.

Een dergelijke beschouwing behoort op een breed plan te staan, waar deze geldt de beoordeeling van datgene wat de arbeid en ondernemingszin van hen, die zijn heengegaan, tot stand hebben gebracht.

Ten volle mag worden erkend, dat de diepere beteekenis van de waarde van een menschenleven door hen is begrepen. Zij hebben dit getoond door de wijze waarop zij hun leven hebben besteed en hun maatschappelijke taak vervuld. Hunne arbeid had als basis de noodzakelijkheid van de instandhouding der door hen gestichte en geleide onderneming. Deze arbeid behield overwaarde, doordat zij aan de onderneming een blijvenden vorm wisten te geven. Deze waarde werd voortdurend grooter, naarmate alles wat voor de instandhouding niet strikt noodzakelijk was, uit eigen vrijen wil daaraan werd toegevoegd en aldus een reserve vormde voor tijden waarin gestelde verwachtingen niet in vervulling gingen.

Naast dit tastbare resultaat werd daarbij de weg voorbereid, waarlangs in de toekomst de onderneming zich kon ontwikkelen onder leiding van degenen die het aangevangen werk zouden moeten voortzetten; als dit mogelijk zou zijn met dezelfde lust tot inspanning, maar in elk geval in denzelfden geest, in eerbied voor den arbeid zelf en voor de wijze waarop deze wordt verricht. Zulk een voorbeeld verdient den dank van allen die thans in dit bedrijf werkzaam zijn en van hen, die op eenigerlei wijze daaraan zijn verbonden.

Na vijftig jaren van opbouw is het goed, daaraan woorden van herinnering te wijden en aan allen, die belangstelling hebben voor de Nederlandsche Boeknijverheid in het algemeen, te toonen, op welke wijze in den tegenwoordigen tijd het boek in de binderij technisch wordt verzorgd, opdat het in vorm en uitvoering een waardig drager zij van de Nederlandsche cultuur.

De vernieuwing van inzicht op velerlei terrein brengt ook hier de noodzakelijkheid van voortdurende aanpassing. Dit is alleen mogelijk door een grondige voorbereiding tot den taak, dien de vakman-boekbinder heeft te verrichten.

De volle aandacht moet op vorm en wijze van uitvoering der opdrachten van zeer uiteenloopenden aard worden geconcentreerd en maakt daarbij een onderling waardeeren der ontwerpers en uitvoerders noodzakelijk. Het afgewerkte product behoort een beeld te geven van datgene wat goed geleide arbeid vermag tot stand te brengen, zoo- wel naar binnen als naar buiten.

Dit was het doel, waarmede op den eersten November 1880 de basis werd gelegd voor de thans bestaande Stokkink's Electrische Boekbinderij N.V. door de heeren Gerrit Stokkink en Joannes Lambertus van Lith.

Vele jaren hebben deze mannen als goede vaklieden samengewerkt en daardoor het vertrouwen verkregen en kunnen blijven behouden van onderscheiden opdrachtgevers in den lande en in het buitenland.

Nadat de heer J. L. van Lith in 1911 uit de firma was getreden, werd de onderneming in den thans bestaanden vorm voortgezet en belangrijk uitgebreid. Moderne machines hebben een groot deel van den vroegeren handenarbeid overgenomen en rationeele werkverdeeling maakt het mogelijk, aan de vele eischen, welke in den tegenwoordigen tijd aan de Boekbinderij worden gesteld, te voldoen.

De wisselende en zeer verschillende aard der bewerkingen vereischen de goede geschooldheid van leiders en werkers en steunen op de goede samenwerking welke hier worde herdacht.

Moge de komende periode een beeld geven van wat door gemeen-

schappelijken arbeid is te bereiken en moge dan kunnen worden vastgesteld, dat dit bedrijf technisch en commercieel de plaats waardig is, die het inneemt in de breede rij van Nederlandsche Grafische instellingen.

In dezen tijd van groeiende belangstelling voor het Nederlandsche Boek moge de Boekbinderij deelen. Deze belangstelling te bevorderen bij de herdenking van het vijftigjarig bestaan van onze onderneming is eene gaarne aanvaarde taak van

DIRECTIE EN COMMISSARISSEN VAN
STOKKINK'S ELECTR. BOEKBINDERIJ N.V.

AMSTERDAM, 1 November 1930
Elandsgracht 52-58

Kerkgebouw van de Ned. Herv. Gemeente te Gelselaar G.

Een en ander uit de geschiedenis der ontwikkeling van Stokkink's Electrische Boekbinderij N.V.

IN den Gelderschen Achterhoek, waar het vriendelijke kerkje van Gelselaar verscholen ligt tusschen oude boerenbehuizingen en waar de bewoners zoo geheel passen in de omgeving en als het ware behooren bij den bodem dien zij met veel inspanning vlijtig bewerken, is de geboortegrond gelegen van vele geslachten Stokkink.

Meester van Heuven, de bekende kroniekschrijver over dit gedeelte van ons Vaderland teekent aan, dat sedert de zeventiende eeuw en wel meer nauwkeurig in 1675 het eerzaam ambt van Schoolmeester en klokkenluider aldaar door Hendrik Stokkink werd vervuld en dat deze volgens de kerkregisters daarin werd opgevolgd in drie geslachten, door Gerrit in 1702, Reint in 1792, Arent Jan in 1810.

In deze woelige tijden is de kerk verwoest, waaraan een opschrift in dit herbouwd Bedehuis herinnert. Zeer waarschijnlijk is deze schoolmeester Stokkink naar Hannover uitgeweken. Diens zoon vinden wij later terug in Alkmaar als leerlooier in de Hekelstraat.

Daar werd op 11 November 1854 Gerrit Stokkink geboren. Hij bezocht er de school, tot de plotselinge dood van zijn vader aanleiding was voor zijn vertrek naar Zierikzee met zijn eenige broeder en zijne moeder. Hij was toen 6 jaar oud. Zijne moeder, een begaafde en ontwikkelde vrouw, opende daar een school, waar zij zelf onderwijs gaf. De traditie getrouw zou ook de jonge Gerrit onderwijzer worden en in dit voornemen werd hij gesteund door zijn stiefvader Voorbeytel, die van meening was, dat een jongen leeren moest om door de wereld te komen, vooral vreemde talen, waardoor hem meer gelegenheid tot ontwikkeling kon worden geboden. Zooals destijds gebruikelijk, werd hij na zijn vooropleiding reeds op zijn zestiende jaar als kweekeling-onderwijzer voor de klasse gezet.

Door een lichte doch blijvende doofheid werd hij genoodzaakt

zich uit het onderwijs terug te trekken. Er werd familieraad gehouden, om over zijn toekomst te beslissen en na onderling overleg kwam hij in de leer bij den heer S. Ochtman te Zierikzee om zich in het Boekbindersvak te bekwamen. Hij deed goed zijn best en genoot de volle sympathie van zijn leermeester. Toch was, hetgeen daar te leeren was, hem na een paar jaren niet voldoende en hij besloot op raad van zijn goeden mentor de wereld verder in te gaan om op andere werkplaatsen ondervinding op te doen en ruimer blik te veroveren. Hij kreeg een goed getuigschrift mede, waaruit bleek, dat de verhouding van leermeester tot leerling de beste was, die men zich kan wenschen.

Er volgde een tijd van reizen en trekken. In Brussel, in Harderwijk, in het Hernhuttershuis te Zeist, in Amsterdam, overal was hij korteren of langeren tijd werkzaam, altijd met den wil om verder te komen en met volle ambitie voor zijn vak, dat toen nog weinig fabriekmatig bedreven werd. Ten slotte vond hij een plaats bij Lutkie & Smit, welke firma in de Watergraafsmere een fabriek van kantoorboeken had opgericht. De hulpmiddelen en gereedschappen waren van den meest eenvoudigen aard. Dit gaf moeilijkheden in tijden waarin groote productie verlangd werd, zooals tegen Nieuwjaar. Dan werd daar dag en nacht gewerkt en weken van 80 en 100 uren waren geen zeldzaamheid, terwijl alle bezigheid in stukloon werd verricht, waarbij de jonge leerlingen als hulpen bij de werkploegen werden ingedeeld en er een hard leven hadden. In deze omgeving maakte Gerrit Stokkink kennis met zijn lateren compagnon Joannes Lambertus van Lith, die met andere binders van de firma Lutkie & Smit uit 's-Hertogenbosch was meegekomen.

Het eenvormige werk hinderde hen; het gaf hun geen voldoening, alleen in de geldelijke belooning voor veel arbeid erkenning te vinden. Beiden hadden andere gedachten van leven en werken, besloten samen te beginnen en stichtten de firma Stokkink & van Lith.

Zoo werd in de Weteringstraat begonnen in 1880, waar spoedig de ruimte te klein werd, zoodat binnen 2 jaren een grootere werk-

Weteringstraat

Warmoesstraat

Bleau Erf

Elandsgracht 58

J. L. VAN LITH †

plaats in de Warmoesstraat werd betrokken; in 1896 werd van daar overgegaan naar het Bleau erf, een zijstraat van het Bleaustraatje bij de Gravenstraat, in het hartje van het oude Amsterdam. Dit vond zijn grond in de nabijheid van groote drukkerijen en de noodzakelijkheid van opslagruimte.

Omstreeks dien tijd begon ook in Nederland de vraag naar gebonden uitgeverswerk op te komen, gevolg van de opleving in de litteratuur na 1880, en nadat een zware brand in de drukkerij van de firma Arndt aan de Gravenstraat het gevaar had doen kennen van een geheel door bouwwerken ingesloten bedrijf, werd omgezien naar een eigen pand, dat werd gevonden in het pakhuis genaamd „De Hoop” aan de gedempte Elandsgracht no. 58. Dit zware gebouw, vroeger als veempakhuis in gebruik, werd in 1890 aangekocht en verbouwd. Aldaar is sedert de onderneming gevestigd gebleven. In 1896 en 1903 werden nabijgelegen huizen en erven aangekocht en verbouwd en sedert dien meerdere, zoodat voor de toekomstplannen aansluitende terreinen voor uitbouw werden verkregen tot 75 M. diepte bij 18 M. breedte en 4 verdiepingen boven den beganen grond in het centrum van Amsterdam.

De goede verhouding tot opdrachtgevers en werknemers bleef behouden tot den huidigen dag, en vele relaties uit den allereersten tijd zijn thans nog intact gebleven door wederzijdsche waardeering.

Nadat in 1911 de Heer J. L. van Lith zich uit de firma teruggetrokken had, werd het bedrijf overgenomen door den Heer Gerrit Stokkink en zijn zoon Jacob Stokkink. Deze was door een grondige opleiding daartoe voorbereid. Een langdurige werkzaamheid in eigen bedrijf en in de werkplaatsen van den Heer Max Lüttich, Hofbuchbinder te Weimar in Thüringen, bracht hem als een der eerste buitenlanders tot het afleggen van een examen voor boekbindersgezel. De plaats van zijn opleiding, het klassieke Weimar, en zijn werk aldaar voor het Schiller & Goethe-Archiv, hebben een grooten invloed op zijn later leven uitgeoefend. De karaktereigenschappen, welken zijn leermeester als mensch en werker sierden, doen hem aan dezen

opleidingstijd steeds een aangename en dankbare herinnering bewaren.

Nadat in 1911 de N.V. Stokkink's Electrische Boekbinderij was opgericht, waren de heeren Jac. G. Robbers Sr. en B. C. E. Zwart Sr. bereid de functie van Commissaris op zich te nemen, daartoe uitgenoodigd door de heeren Wolter de Waard te 's-Gravenhage en Notaris M. Donker te Beverwijk, aan wier medewerking de gewenschte oplossing tot voortzetting der zaak te danken was.

Aan de nagedachtenis van deze mannen moge op deze plaats een woord van erkentelijkheid en dankbare herinnering worden gewijd. Successievelijk werden zij na hun overlijden opgevolgd door de heeren J. Werner Hoxel te Amsterdam en H. van Rijmenam Sr. te 's-Gravenhage, beiden behorende tot den kleinen kring van goede gewaardeerde vrienden, wier commercieele en technische adviezen thans voor de Directie eene waardevollen steun zijn bij de uitvoering van hare omvangrijke taak.

Bij het bereiken van den 70jarigen leeftijd legde de heer G. Stokkink zijn functie als Directeur neder en vervulde tot aan zijn verscheiden de plaats van President in het college van Commissarissen.

In dat jaar werd aan den heer J. Th. van Campen, die gedurende vele jaren als administrateur aan het bedrijf was verbonden geweest, procuratie verleend.

De bezielende leiding van den stichter, de wijze waarop de levenskunst door hem werd beoefend, de groote liefde en toewijding, welke hij tot aan zijn verscheiden aan zijn zaak gaf in den vollen werkelijken zin, vormen den grond waarop na 50 jaren de onderneming jong en sterk is gebleven.

Het spreekt vanzelf, dat bij de voortdurende uitbreiding der werksfeer de geheele installatie en het machinepark voortdurend moesten worden aangepast en verbeterd. Alles wat in dit opzicht in Amerika en Europa werd gedaan, had de voortdurende en blijvende aandacht, evenals de toepassing van nieuwe werkmethoden en bedrijfsservice.

Daartoe behoorde de consequente doorvoering van een overzichtelijke wijze van kostprijsboekhouding, welke den leiders in staat

NOTARIS M. DONKER †

W. DE WAARD †

JACQUES G. ROBBERS Sr. †

B. C. E. ZWART Sr. †

J. WERNER HOXEL
President Commissaris

H. VAN RIJMENAM
Commissaris

stelt met groote nauwkeurigheid na te gaan hoeveel werkuren aan een bepaald werkonderdeel zijn besteed en met welk bedrag aan loon plus speciaal op deze bewerking drukkende onkosten het urengetal moet worden vermenigvuldigd om de juiste eigen productiekosten te kennen.

Groote opdrachten, dikwijls met leveringsverplichtingen over lange perioden verdeeld, als encyclopaedische uitgaven, welke eerst na eenige jaren geheel compleet zijn, doch successievelijk worden gebonden, evenals editie-bindwerk, al of niet in uniforme uitvoering, maken het noodzakelijk om de voortdurende beschikking te houden over uitgebreide materialenvoorraden, van den meest verschillende aard.

Leder, kunstleder, buckram, linnen in velerlei kleur en persing, papieren in verschillende kwaliteiten en gewichten en van verschillend formaat, grijsbord, leder- en stroocarton, houtbord voorplakaten en schilden, bladgoud, foliëngoud, droge en natte verven, naast uitgebreid lettermateriaal uit messing gesneden, voor banden waarvoor geen speciaal ontwerp is gemaakt. Dit alles eischt ruimte, goed beheerde magazijnen en goede contrôle.

De fabricatie van velerlei artikelen, welke door handels- en verkeersinstellingen, alsmede door het bankwezen worden verlangd ten behoeve van administratieve en acquisitieve doeleinden maakten een zelfstandige verkoopafdeeling gewenscht, waaraan sedert vele jaren de heer D. Strandens zijn gewaardeerde zorgen wijdt.

Losbladige boeken in allerlei systemen, vloeileggers, maps, albums voor foto's en gramofoonplaten, bridgeboekjes en agenda's in betere uitvoering behooren daartoe en vinden in breeden kring afzet en waardeering.

Naarmate het bedrijf verruimde en veranderde, was het noodzakelijk, dat voor de jonge arbeiders in het bedrijf gelegenheid werd geboden voor betere technische voorbereiding.

In voortdurend contact met vele gelijkgezinde collega's en met de leiders van vakbonden der werknemers werd een leerlingstelsel

F. L. VAN DER BOM
Voorzitter van den Nederlandschen Bond
van Boekbinderspatroons

Het Kantoor van den Nederlandschen Bond van Boekbinderspatroons

opgebouwd, dat in aanvullend dag- en avondschoollonderwijs gelegenheid tot ontwikkeling geeft onder deskundige voorlichting en contrôle. Hieraan mede te werken, in samenwerking met de leiders van andere grafische bedrijven, beschouwde de heer G. Stokkink als een plicht van een elk, die het wel meent met de boekbinderij in Nederland.

De eerste stoot tot de oprichting van den Nederlandschen Bond van Boekbinderspatroons, op initiatief van de heeren F. L. van der Bom, L. Wansink van de firma Wansink & Daemberg en E. Hemink van de firma Wed. Bronsveld, vond terstond zijn volle instemming en medewerking.

Bij het veertigjarig bestaan van zijn bedrijf in 1920 werd de heer G. Stokkink tot eerelid van dien Bond benoemd.

Deze eeretitel was hem lief, als zijn werk en zijn onderneming.

Hij behield steeds een open oog voor het leven van den arbeider en daardoor gevoelde hij zich aangetrokken tot deze patroonsvereniging, die, in afwijking van zoovele andere, geen strijdvereniging bedoelde te zijn.

De Boekbinders-Patroonsvereniging te Amsterdam, in 1906 opgericht, toch koos tot doel, verheffing van het vak en daardoor hooger levenspeil, zoowel voor den patroon als voor den arbeider.

Hij was van zijn arbeiders een vriend, gaf zijn afnemers vol vertrouwen en deed dit ook zijn vakgenooten.

Het is dan ook geen wonder, dat het devies voor den Patroonsbond „Vertrouwen wint” van hem uitging.

Met den bekenden binder Jan Mensing te Amsterdam en de reeds genoemde collega's, werkte hij graag samen. Weldra ook met de heeren D. N. Verschoor, Van Rijmenam Sr., Van den Heuvel en anderen in den Haag en elders. Later ook met de verschillende Heeren Proost, den Heer Van Bommel en den Heer Wöhrmann, om niet meerderen te noemen.

Zoo wist hij algeheele toewijding aan deze zelfgestelde taak over te dragen op anderen. De velen, die aan dit bedrijf jaren lang zijn

J. TH. VAN CAMPEN
Procuratiehouder

D. STRANDERS
Vertegenwoordiger

verbonden en met wier volle medewerking het resultaat van vijftig jaren arbeid is verkregen, hebben met en naast den stichter het bewijs van hun willen en kunnen in dezelfde lijn gegeven en zich deze plaats daardoor waardig betoond. Een bewust streven naar eenheid en opbouw is ook de taak van de tegenwoordige generatie. Moge de toekomst leeren dat dit begrepen is, opdat daardoor het leven van velen rijker wordt aan innerlijke waarden, ook in onze thans 50jarige onderneming en in de Nederlandsche Boekbinderij.

J. STOKKINK

1 November 1930

JAAP STOKKINK

BOEKBINDER.

12

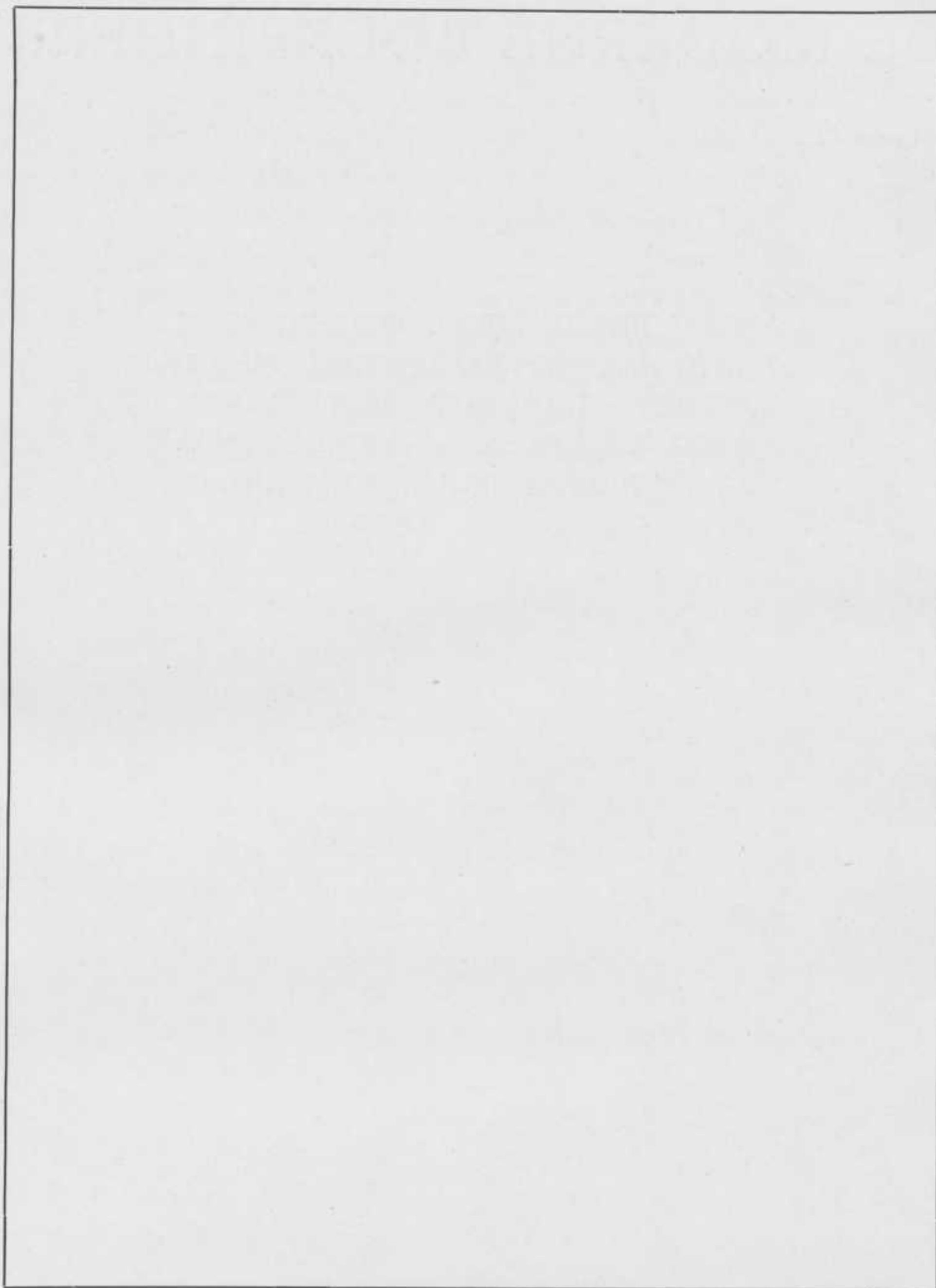
*Men vind veel ongebonden boecken
Onwaardig om ze te onder zoeken;
Maar die te binden is mijn plicht
Ik sta mijn zelven niet in 't licht;*

Bij de samenstelling van dit herinneringsgeschrift mochten wij van vele zijden medewerking ontvangen, waarvoor wij zeer erkentelijk zijn. In het bijzonder de verschillende uitgevers die hun toestemming gaven de door ons gebonden boeken te reproduceeren.

Voor de technische verzorging vermelden wij dat dit geschrift gedrukt werd door de N. V. Boek- en Handelsdrukkerij v/h Ipenbuur en van Seldam, terwijl het papier werd geleverd door G. H. Bührmann's Papiergroothandel N.V. en de verzorging van foto's en cliché's in handen was van de Chemigrafische Kunstinrichting v/h Dirk Schnabel N.V. De uitvoering geschiedde in onze werkplaatsen.

DE MODERNE BOEKBINDERIJ

AFBEELDINGEN MET TOELICHTENDEN
TEKST, UITGEGEVEN BIJ GELEGENHEID
VAN HET VIJFTIG-JARIG BESTAAN VAN
STOKKINK'S ELECTR. BOEKBINDERIJ N.V.
TE AMSTERDAM, OP 1 NOVEMBER 1930

VAN VEL TOT BOEK

DE hiervoor geschetste ontwikkeling van een kleine boekbinderij tot een modern geoutilleerd en georganiseerd bedrijf is belangwekkend, gezien in het kader van den groei van vele andere ondernemingen, welke op verschillend terrein tot factoren van beteekenis zijn geworden in het Nederlandsche bedrijfsleven.

In het bijzonder is na den aanvang der twintigste eeuw een periode van snelle expansie ingetreden, welke aan ons oorspronkelijk in hoofdzaak handels- en landbouwland belangrijke industriele krachten heeft toegevoegd, welke ertoe bijdragen om de basis van het Nederlandsche volksbestaan te verbreed en te versterken.

Deze ontwikkeling volgde uit den loop der gebeurtenissen, en was door veel verbeterd volksonderwijs, naast gelegenheid tot verder theoretisch en vakkundig onderricht, voorbereid.

Een land, welks bevolking werkzaam en ondernemend is, heeft bij voortduring goed geschoolde jonge menschen noodig, die na een grondige vooropleiding in staat zijn hun aanvankelijk theoretische kennis in practijk te brengen en daarmee hun eigen belang en dat van de gemeenschap te dienen. Zoo ook voor het grafische bedrijfsleven.

Weliswaar is, in het bijzonder in ons land, deze opleiding aanvankelijk door individueelen ondernemingszin bevorderd door het oprichten van particuliere scholen voor vakonderwijs, doch in de latere jaren is ook van overheidswege volle aandacht aan deze materie gewijd en werd in vele industrieën een verplichte opleiding tot vakkundige bekwaamheid vereischt, om als volslagen werker te worden erkend.

Al staat in vele gevallen de algemeene meening over den juisten vorm van deze opleiding (al of niet uitsluitend in de school of in de onderneming) niet geheel vast, toch is het besef van de groote waarde

van vakopleiding tot velen die tot de industrie in betrekking staan, doorgedrongen en wordt er allerwegen naar gestreefd deze opleiding zoo goed en breed mogelijk te doen zijn.

Voor de Nederlandsche Boekbinderij is gelegenheid tot opleiding aan de Grafische Scholen in Amsterdam en Utrecht, terwijl in meerdere plaatsen cursussen worden gegeven voor gespecialiseerd onderwijs in verschillende technieken.

Het toezicht op de vorming van jeugdige vaklieden staat onder leiding van eene Centrale Opleidingscommissie, welke uit evenveel werkgevers als werknemersleden bestaat en een zelfstandig onderdeel vormt van de bij collectieve overeenkomst geregelde arbeidsvoorwaarden.

En thans komende tot de Boekbinderij zelve, wordt reeds dadelijk onderscheiden het handbindwerk en het binden en bewerken van grootere oplagen in verschillende uitvoering, waarbij de bedrukte vellen papier tot een compleet boekblok worden vereenigd, waaromheen daarna een afzonderlijk gemaakte band wordt bevestigd.

Dit boekblok kan op verschillende wijzen worden behandeld, eenvoudig genaaid met garen en rondgezet, al of niet gekneept, waardoor het boek meer stevigheid verkrijgt, en al of niet van gekleurde of vergulde snede voorzien, alles in overeenstemming met hetgeen door den lastgever in overleg met ontwerper en uitvoerder is vastgesteld.

De band wordt, zooals gezegd, in dit geval geheel afzonderlijk vervaardigd uit linnen of leder, hetwelk daarvoor speciaal is geschikt gemaakt en met verfdruk, gouddruk of blinddruk versierd, waarvoor in het eerste geval zinco stempels en in de beide laatstgenoemde gevallen gesneden messing stempels worden gebruikt, omdat deze versiering met krachtigen druk moet worden ingebrand.

Het handgebonden boek daarentegen wordt ook tegenwoordig nog bewerkt op geheel dezelfde wijze als dit in vroeger tijden geschiedde. Daarbij vormen boekblok en band een onverbrekkelijk constructief geheel en wordt de versiering in goud- of blinddruk

aangebracht, nadat het boek gebonden is, terwijl hierbij soms door gebruikmaking van dekplaten uit edele metalen gedreven of van edelsteen, de waarde wordt verhoogd.

De reproductie van oude, handgebonden boeken, hoe belangwekkend ook op zichzelf, is niet het doel waaraan de volgende bladzijden zijn gewijd.

Veeleer ligt het in de bedoeling om te laten zien op welke wijze een boek, zooals elkeen dat dagelijks in handen krijgt, door den boekbinder wordt verzorgd.

In handbindwerk wordt ook thans nog het binden van luxe exemplaren en gelegenheidsalbums uitgevoerd; terwijl in de meeste gevallen ook het maken van proeven en modellen, waarnaar later de oplage moet worden vervaardigd, aan de meest geoefende werkers in deze afdeeling wordt toevertrouwd.

Allereerst volgen nu eenige afbeeldingen uit vroeger tijd, om daarna met gewaardeerde instemming der daarbij vermelde uitgevers, te vervolgen met reproducties van meer moderne banden.

Ten slotte is de bewerking van Vel tot Boek in beeld gebracht voor allen, die belangstelling hebben voor de vervaardiging van het Boek, dat in eigen of vreemde taal gedrukt en in ons vaderland bewerkt en gebonden, door de verspreiding over de geheele wereld er toe bijdraagt om den goeden naam van de Nederlandsche Industrie te behouden en te versterken.

Een Boekbinderswinkel uit het laatst der 18e eeuw, en in dezelve de vier voornaamste en meest aangelegenste gedeelten der kunst, zijnde het Kloppen, het Naaijen op de naaibank, het Afsnijden, het Bruineren van een boek.
Hendrik de Haas, „De Boekbinder”, 1806.

Boekbinderij in het begin der 19e eeuw.

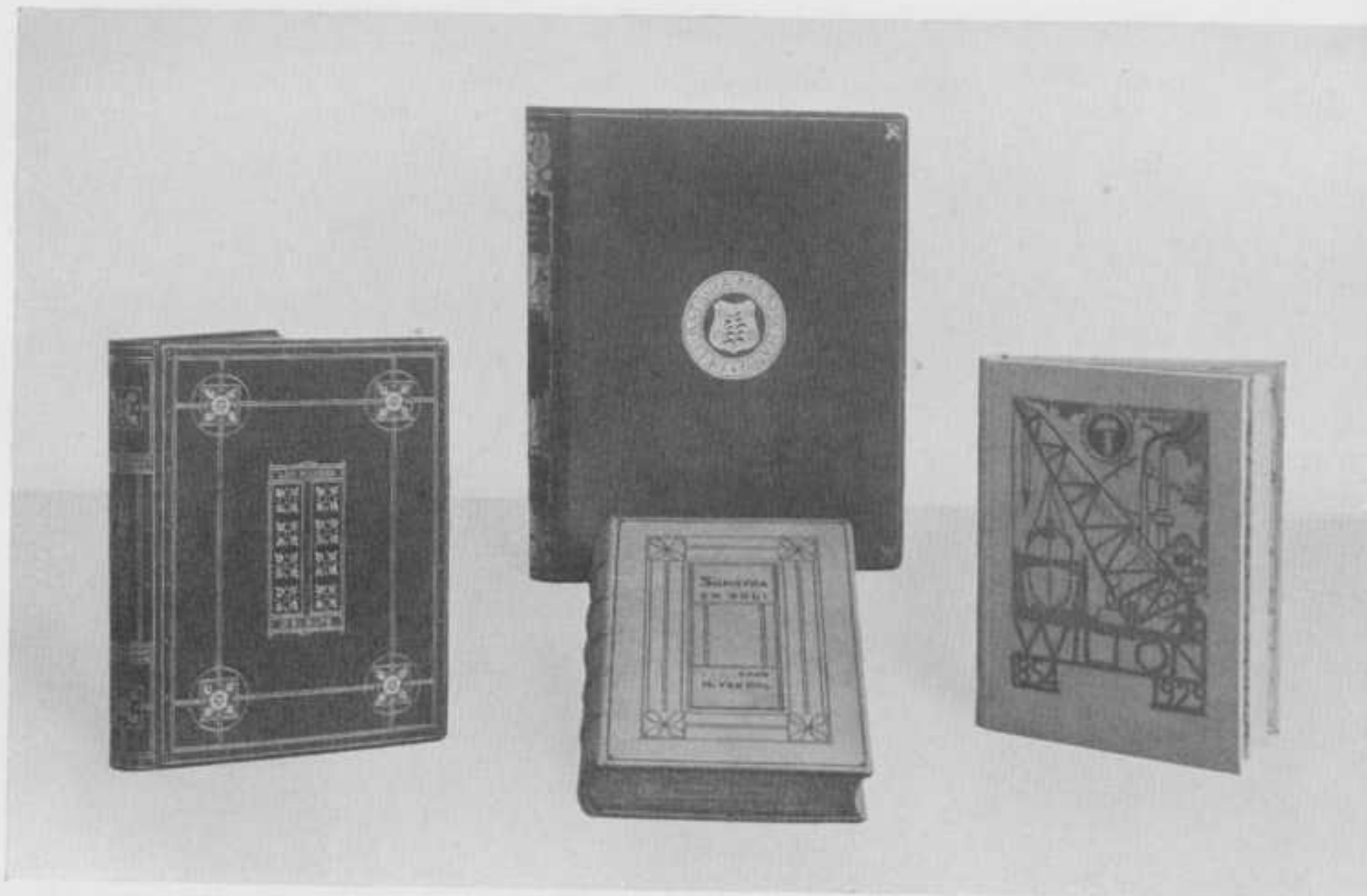
Stempelband. Antwerpen 1525.
Uit „De Kunst van Oude Boekbinders”.

Gebr. Bernardo Giundi. Venetië 1631. Italiaansche renaissance.

Handbindwerk van Jan C. Mensing, in blank Soudan marokijn op matgoud met hand-ciselatuur.

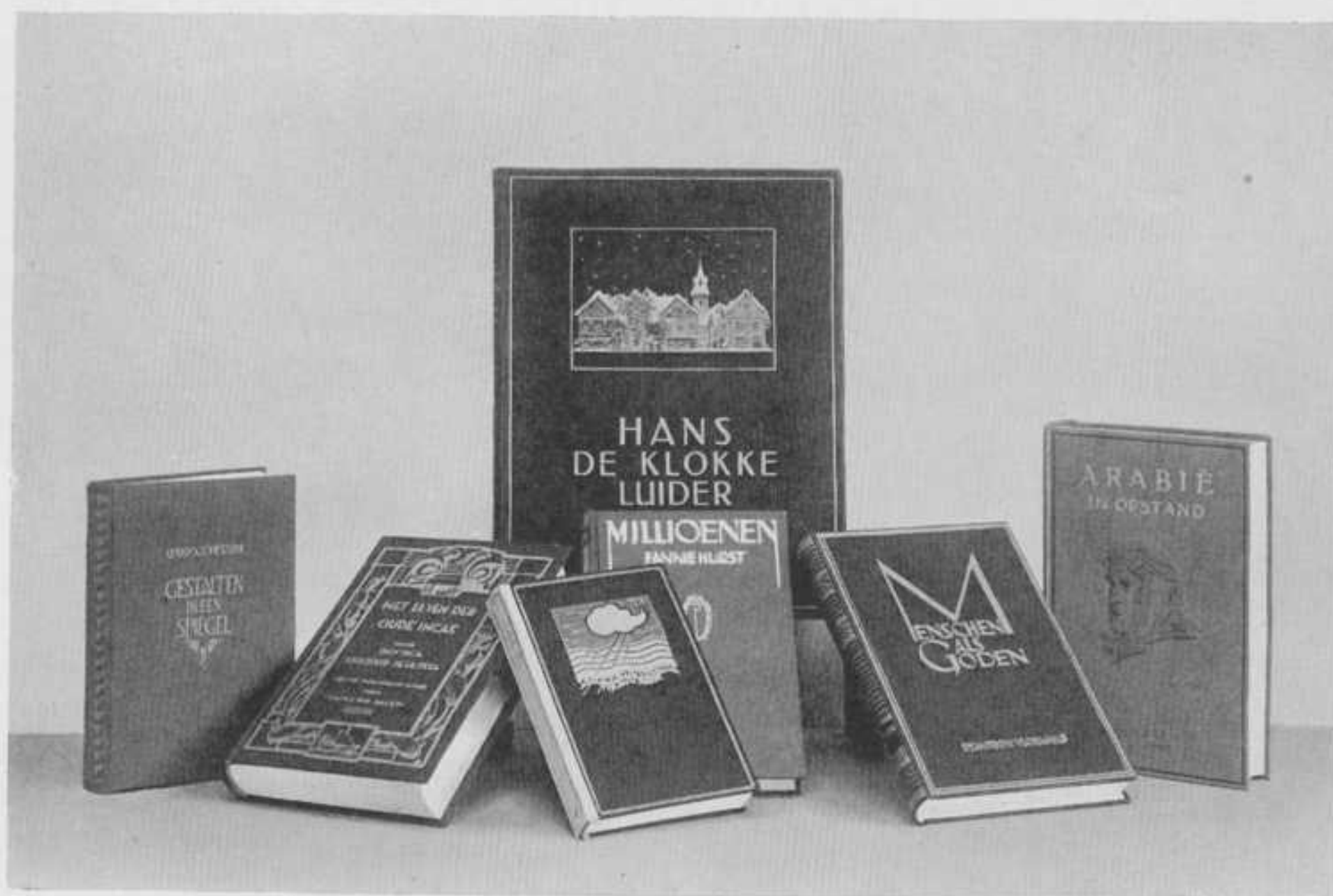
Handbindwerk in leder en perkament, uitgevoerd in eigen werkplaatsen, met handvergulding, stempeldruk en bewerkte sneden.

Inzending van eigen bindwerk op de B.U.G.R.A. te Leipzig in 1914.

W. L. en J. Brusse's Uitgevers-Mij. N.V., Rotterdam. Ontwerp Jaarboek Ned. Ambachts- en Nijverheidskunst 1922 van J. L. M. Lauweriks. Ontwerpen van de andere drie stempeltekeningen S. H. de Roos.

H. P. Leopold's Uitgevers-Mij N.V., 's-Gravenhage. Bandontwerpen van Mej. Tine Baanders en Frits Lensvelt. Twee banden uitgevoerd naar eigen losse lettercomposities.

Em. Querido's Uitgevers-Maatschappij N.V. Amsterdam. Bandontwerpen J. B. Heukelom en S. H. de Roos.

Van Holkema & Warendorf's Uitg. Mij. N.V. Amsterdam. Bandontwerpen van Mej. Mia van Oostveen, Mej. Ella Riemersma, de Heeren Jan Lutz en H. J. Keja.

Uitgevers-Maatschappij „Kosmos” N.V., Amsterdam, en H. D. Tjeenk Willink & Zoon's Uitgevers-Maatschappij N.V., Haarlem, naar ontwerpen van Aart van Dobbenburgh en Albert Hahn Jr., J. v. Krimpen en Ir. J. E. Wiersma.

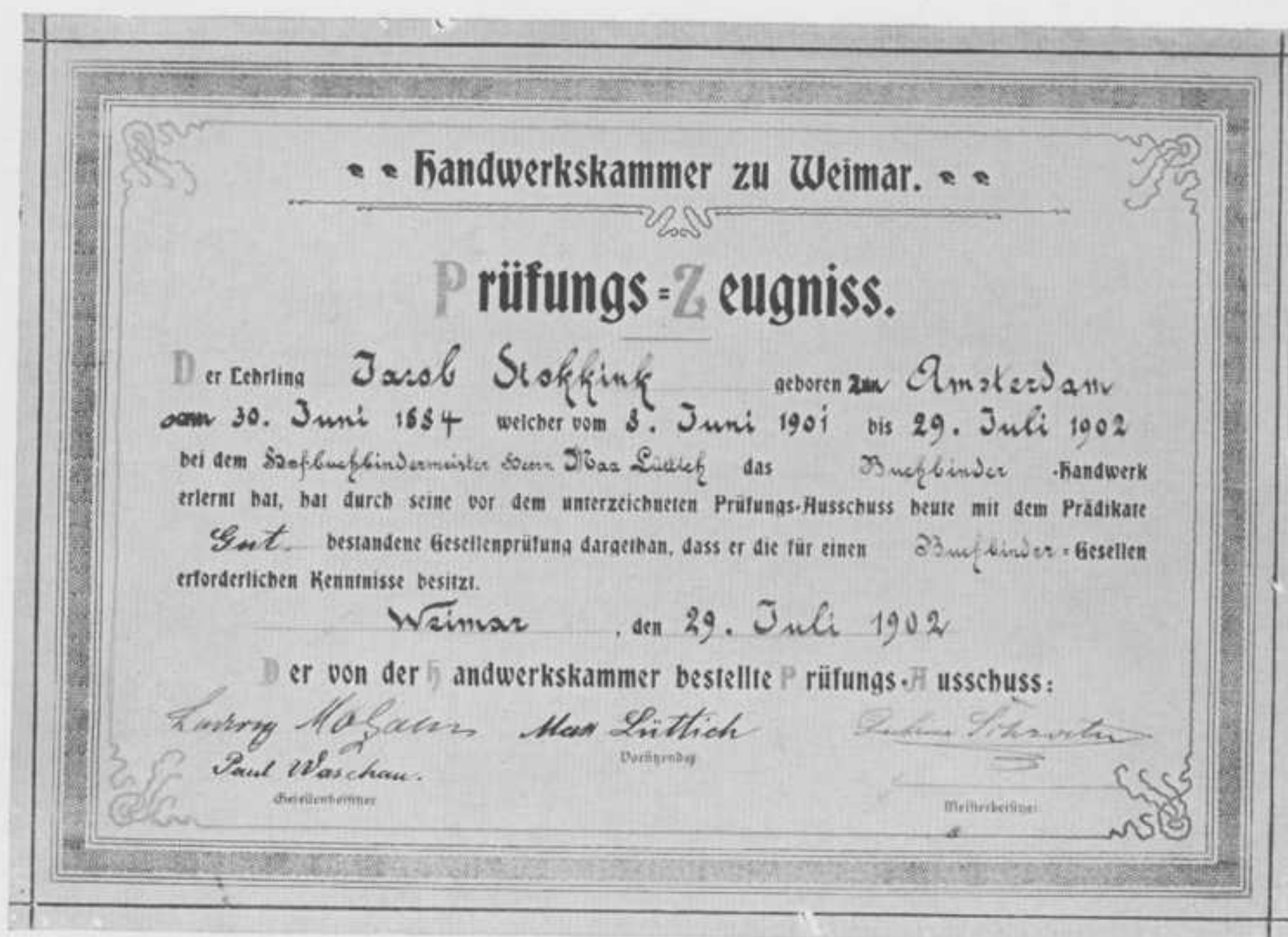
Uitgaven van de Uitgevers-Maatschappij „Elsevier” N.V. te Amsterdam.

Verschillende artikelen in boek- en blokvorm voor acquisitieve doeleinden.

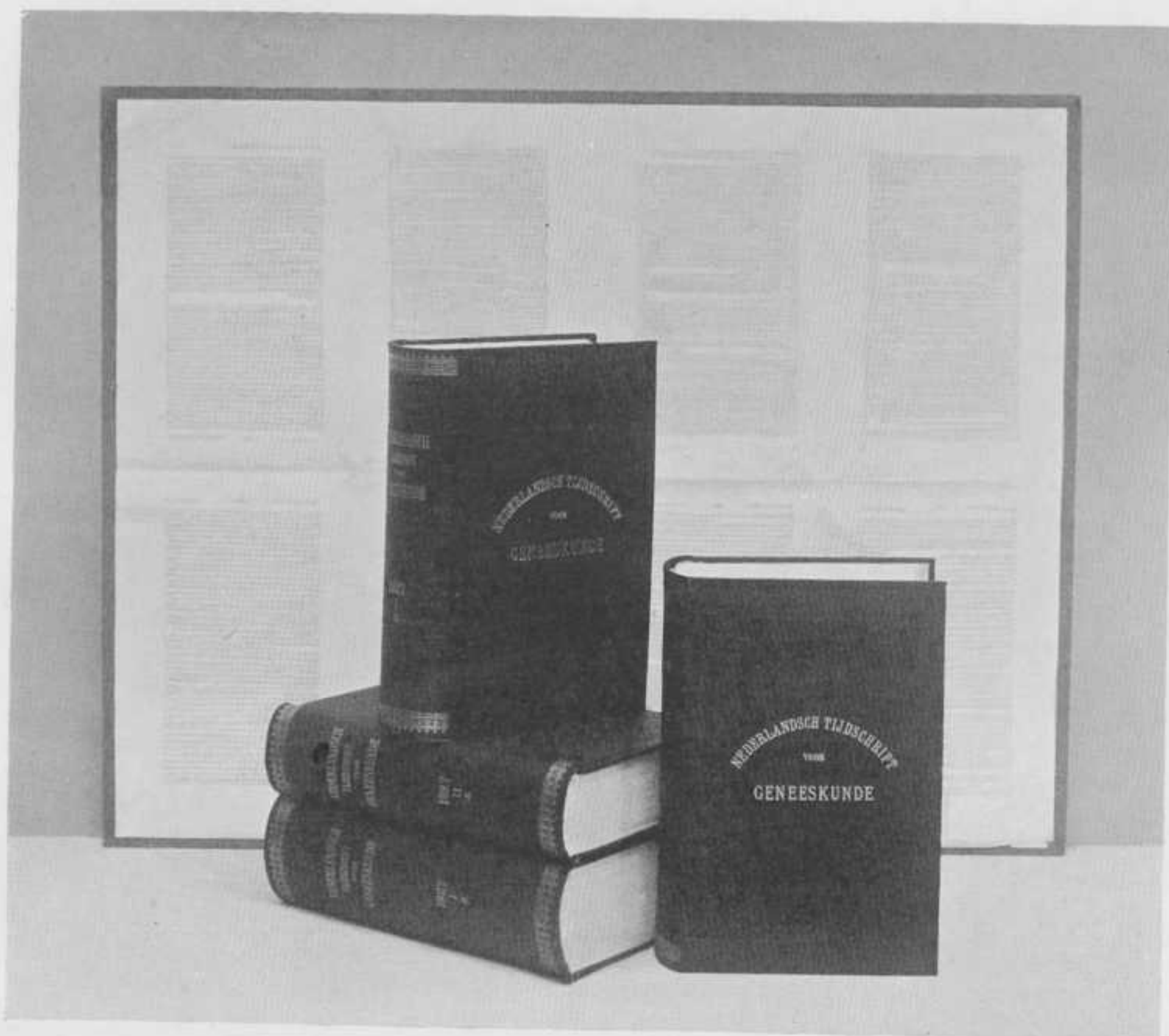
Reproductie van oude handpapieren en boekbanden met de grondstoffen, waaruit deze zijn vervaardigd.

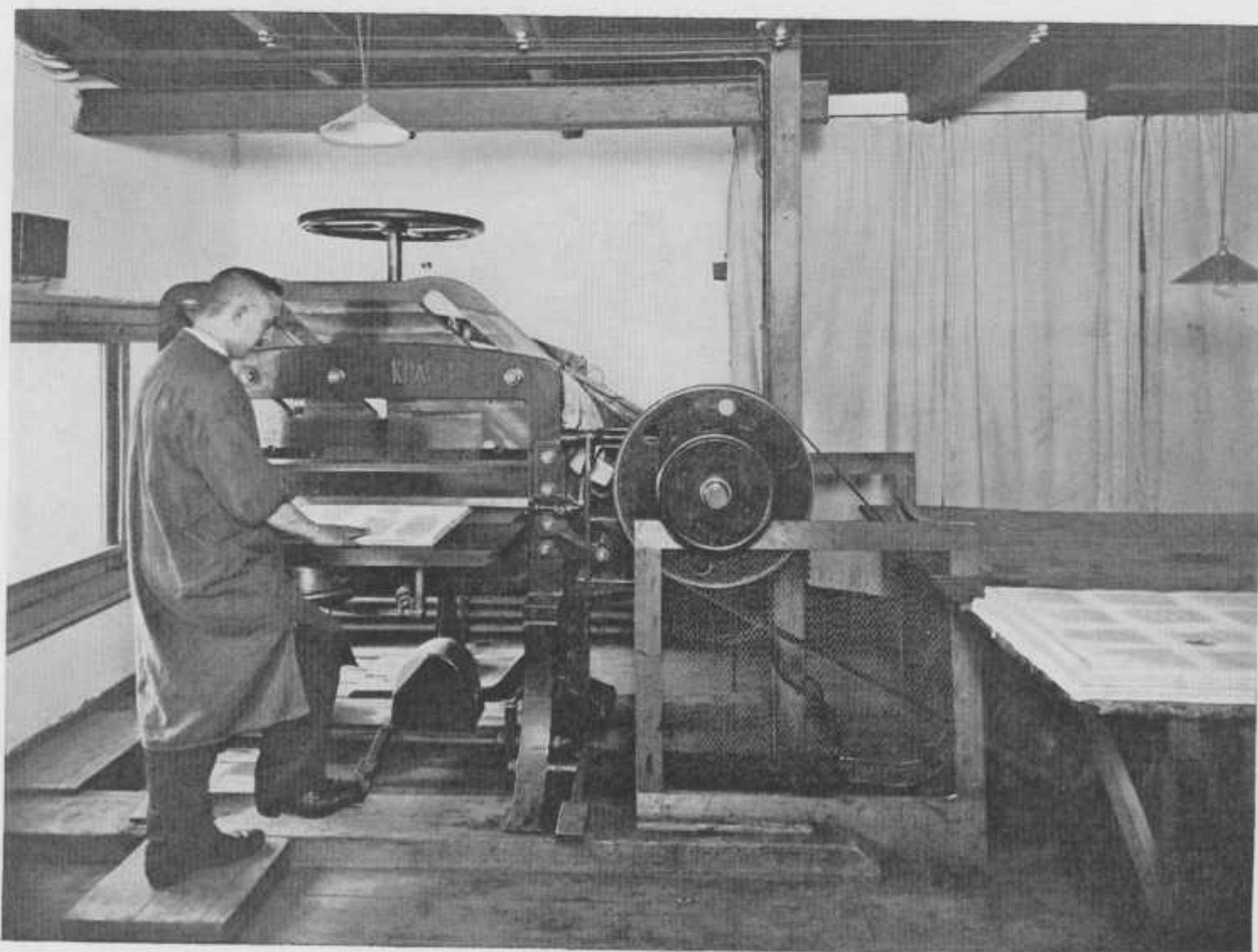
Na een vooropleiding in eigen bedrijf, der gewoonte getrouw, voortzetting in het buitenland om andere werkwijzen te leeren kennen.

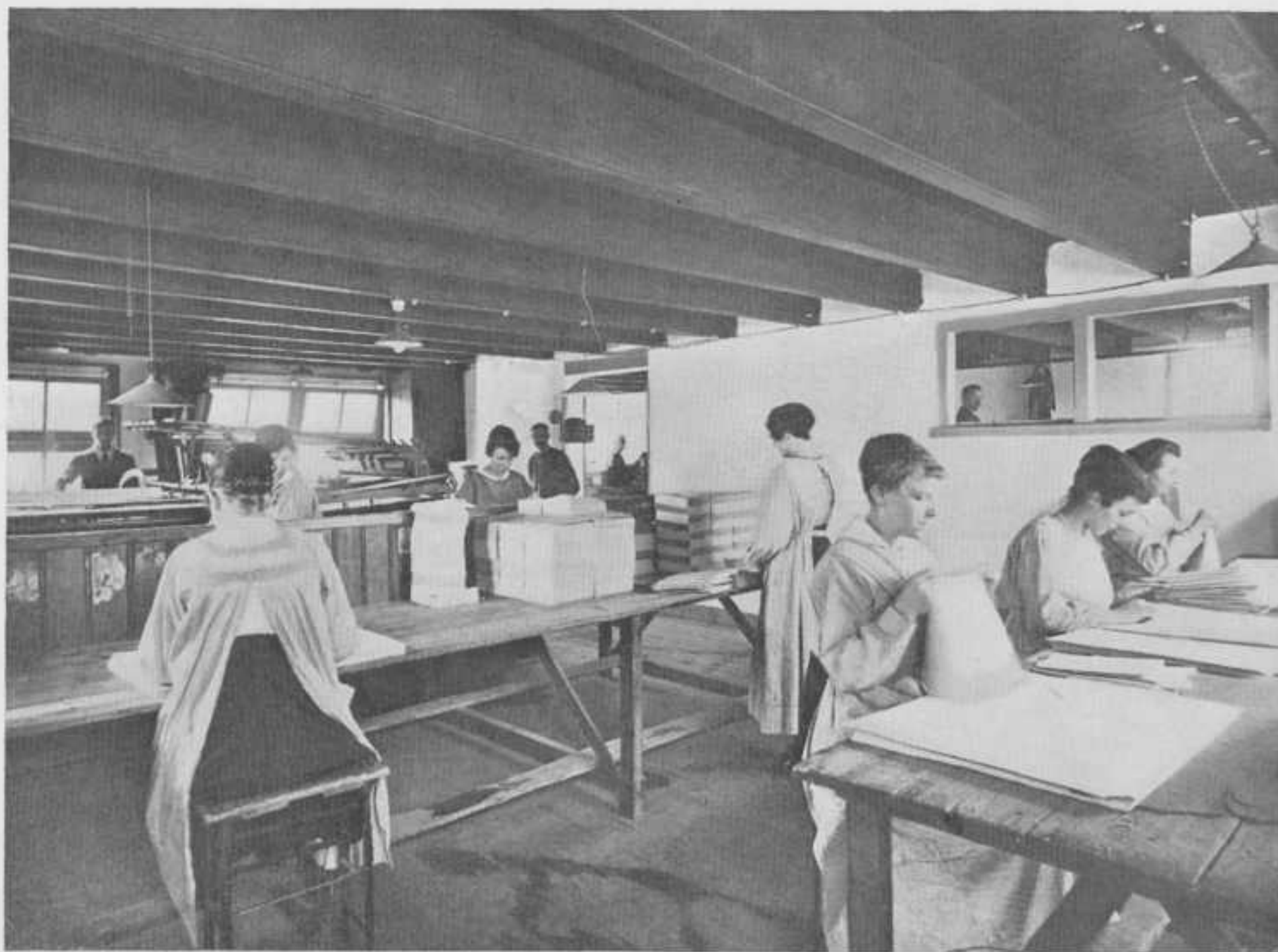
Gebonden boeken met de daarbij gebruikte stempels uit messing gesneden.

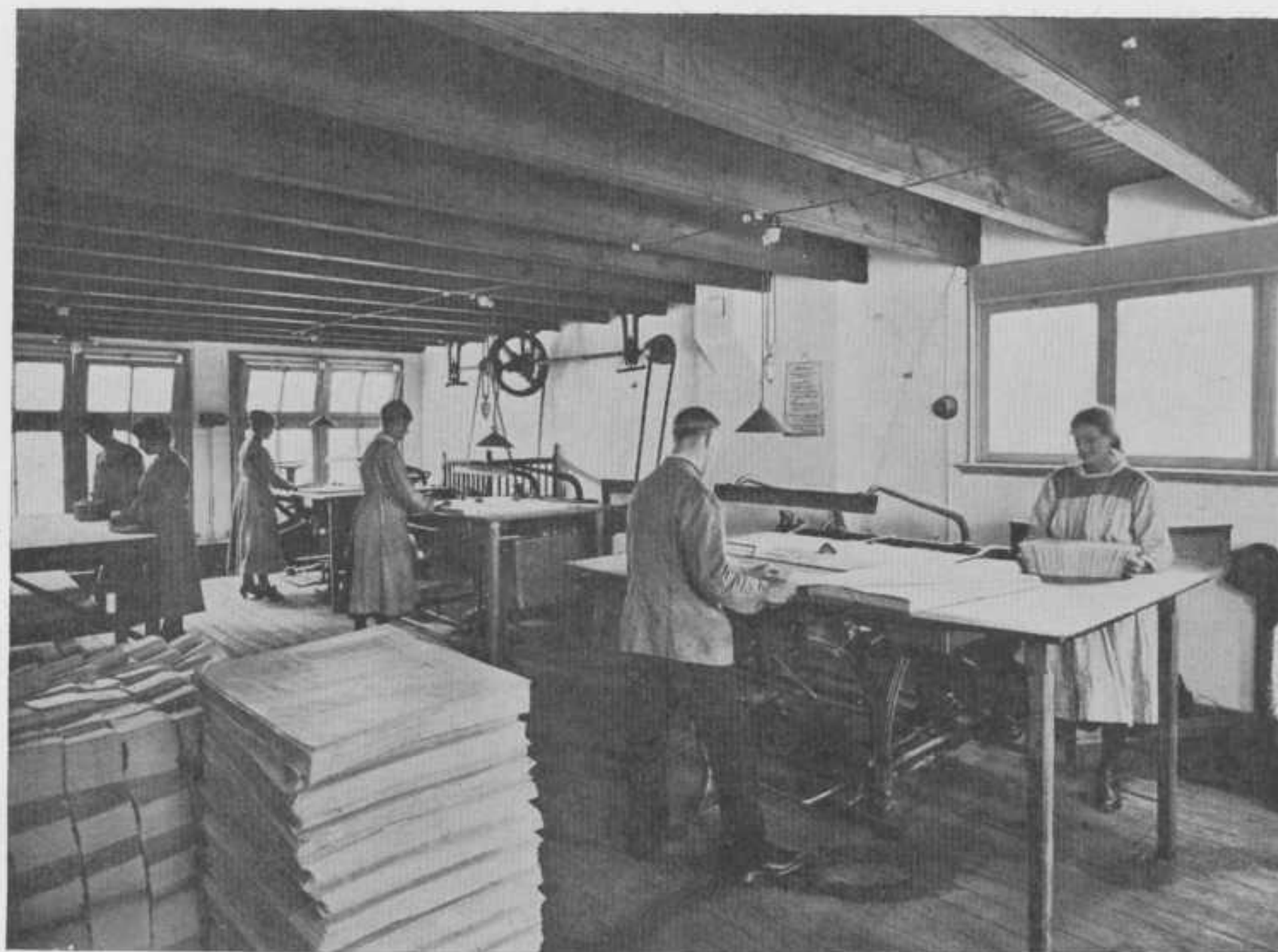
Het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde, Uitgave van de Erven Bohn, Haarlem.

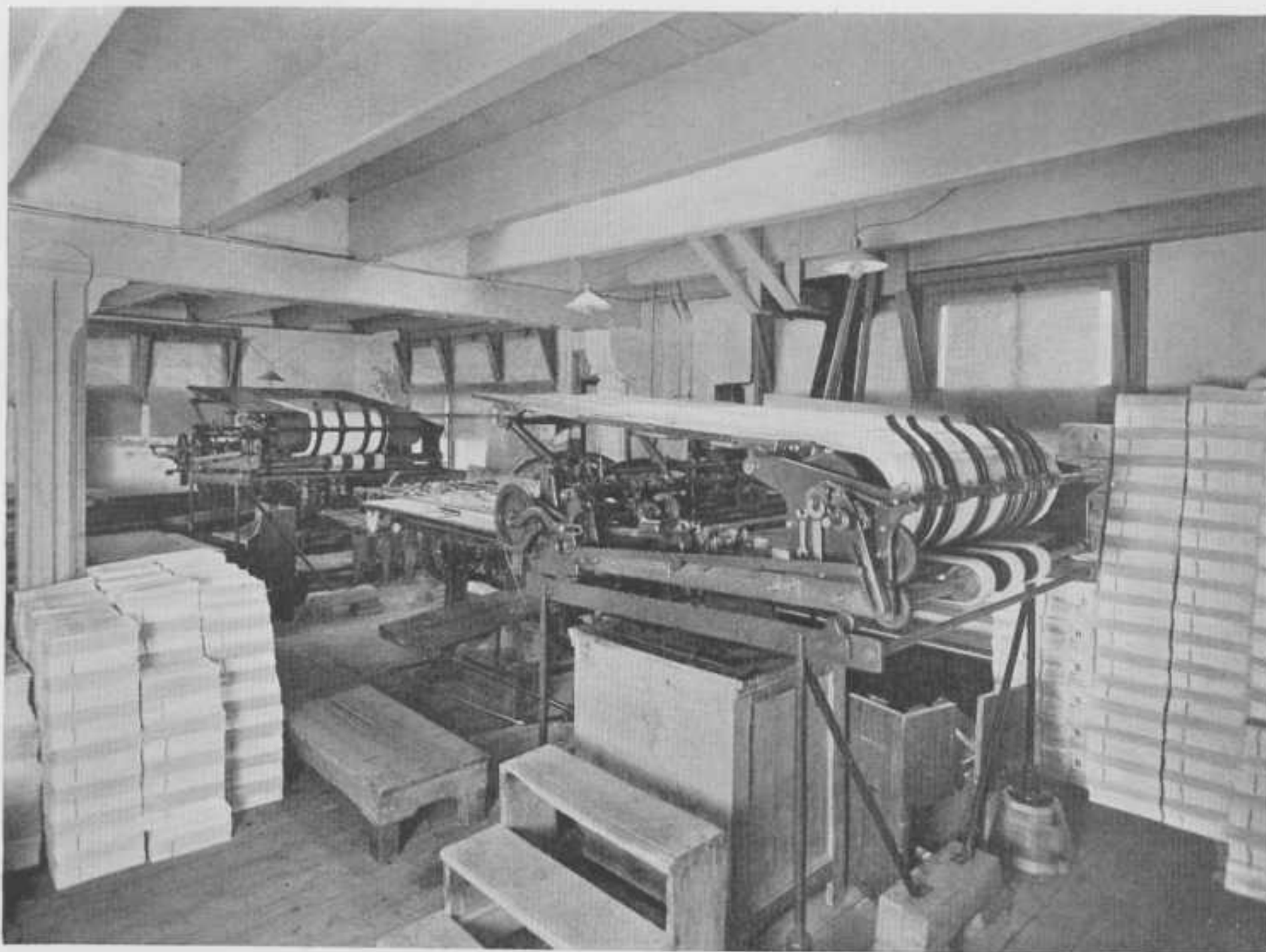
Het doorsnijden der vellen. Een normaal vouwvel heeft 16 pagina's. Ter besparing van drukkosten wordt nogal eens op dubbele vellen gedrukt, zoodat de binder, alvorens tot vouwen der vellen te kunnen overgaan, deze moet doorsnijden. Dit moet zeer accuraat geschieden, aangezien anders het vouwen op register, indien dit machinaal gebeurt, niet mogelijk is.

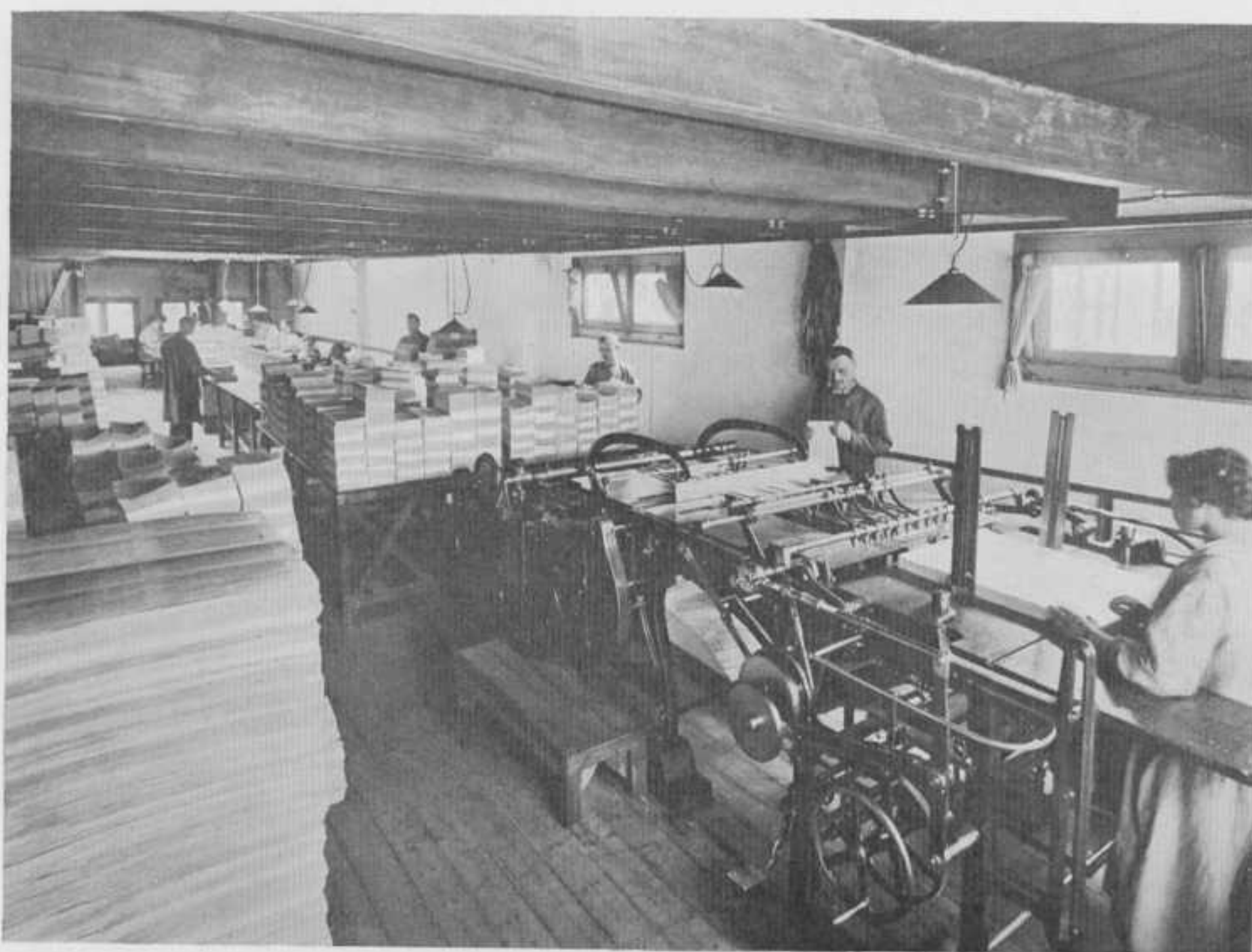
Het handvouwen. In den regel gebeurt het vouwen machinaal, doch indien de vellen geen goeden aanleg hebben, veroorzaakt doordat het papier niet haaksch is, moeten de vellen met de hand worden gevouwen. Ook is dit het geval met vellen van boekwerken, die opgeboekt (in een klis dichtgeslagen) zijn bewaard.

Een 3-tal vouwmachines met handinleg.

Geheel automatische vouwmachines. Deze machines werken geheel automatisch en vouwen] 3- of 4-slag vellen, in snelle productie, met rotary inlegapparaat.

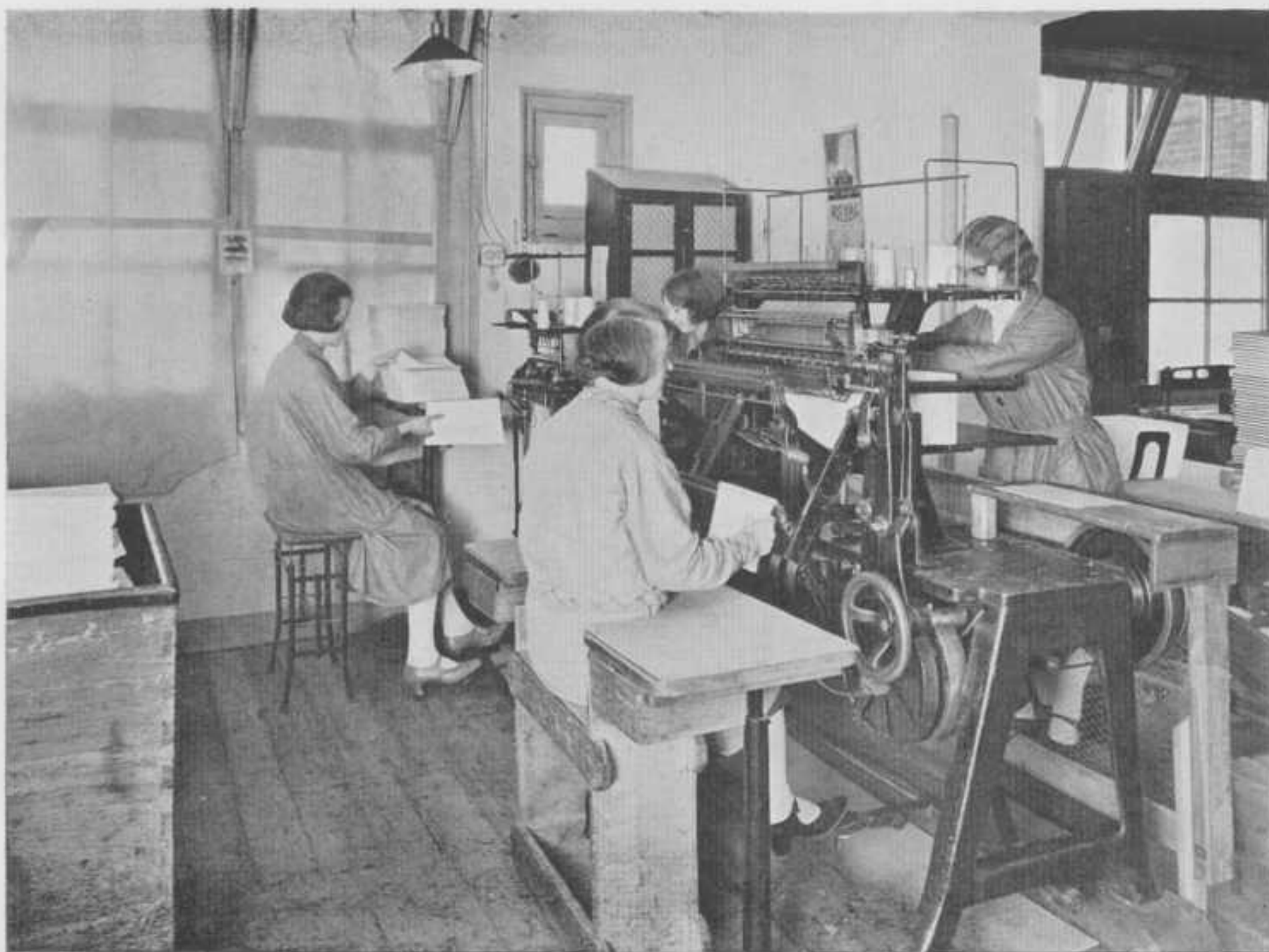
De vouwmachine met heel-automatischen inleg. Het vel wordt door zuignappen opgenomen, van den stapel afgeschoven en door de machine verder verwerkt. De vouwer controleert, of het vel juist registreert. Op den achtergrond ziet men het vergaren (verzamelen) der vellen.

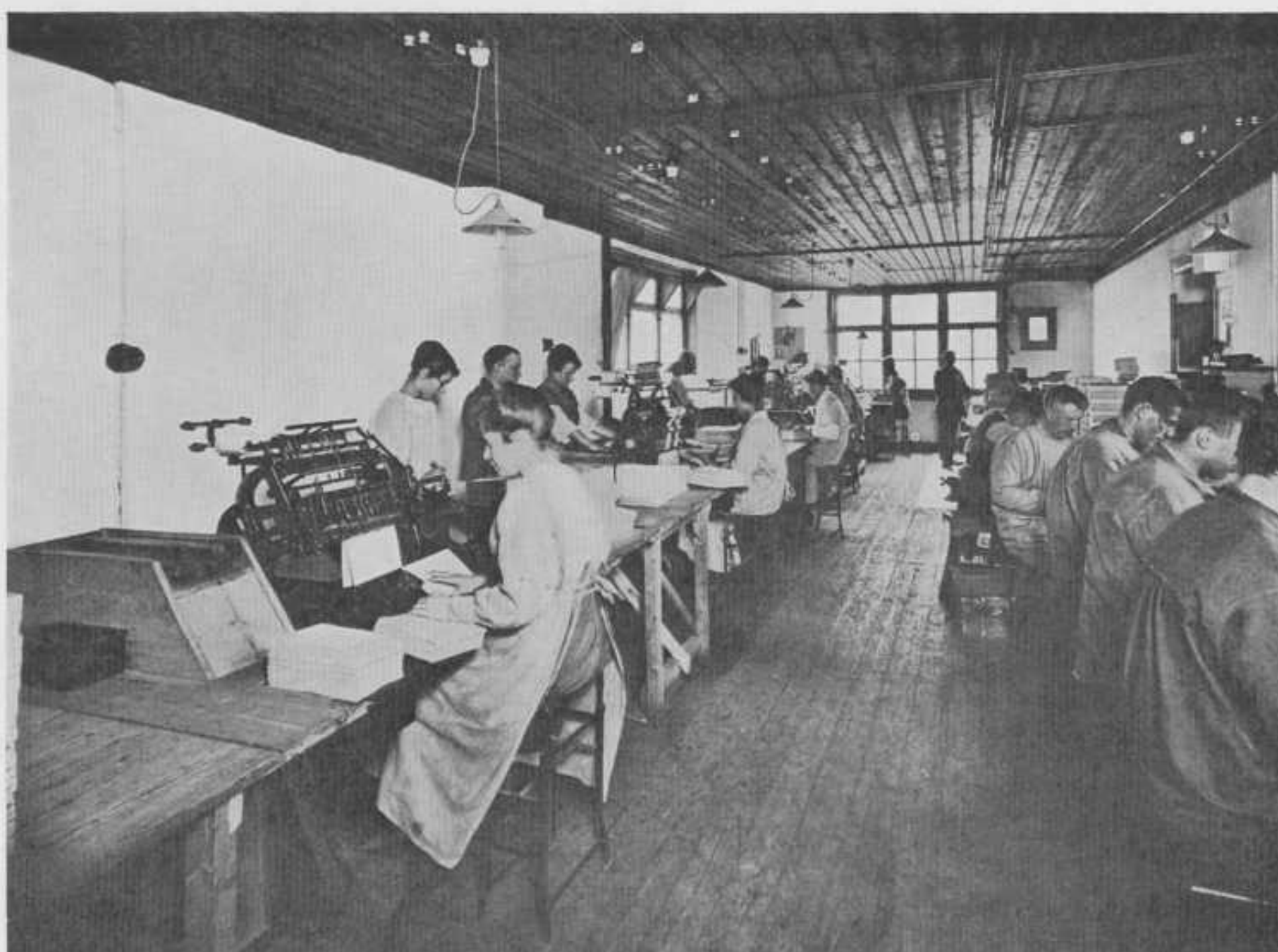
Het naaien met de hand. Enkele boeken worden nog met de hand genaaid op dezelfde wijze als dit eertijds geschiedde. Hier ziet men een boek om touw genaaid, de antieke wijze, waarop ook in vroegere eeuwen de Staten-Bijbels en zware boeken werden genaaid.

Een naaimachine. De vellen worden met de hand opgelegd, door de machine tot één geheel vereenigd. Achter de machine is een meisje bezig met het van elkaar snijden der verschillende boeken.

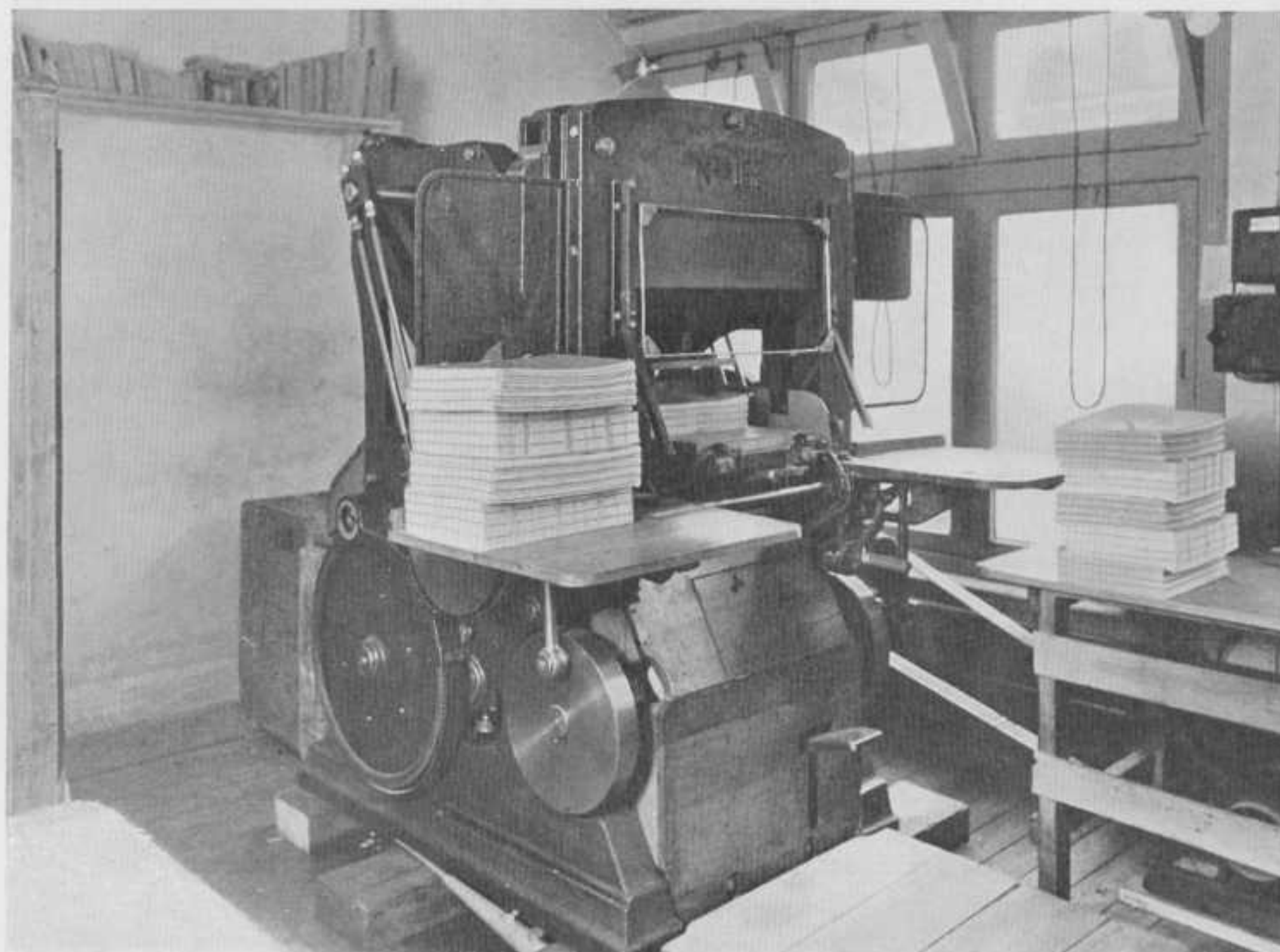
Twee andere systemen naaimachines van Amerikaansche vinding. Op die op den voorgrond ziet men juist het vel opleggen. Op den achtergrond wordt het vel opgelegd op den z.g. molen, waarvan de armen de vellen automatisch naar binnen draaien.

Een serie naaimachines. Rechts: het kapitalen en overlijmen der boeken.

Het lijmen der boeken. Nadat de boeken genaaid zijn, worden de ruggen gelijmd, waartoe een speciale tafel met zink bekleed en voorzien van een goot voor het opvangen der lijmspatten, noodig is.

Groote automatische snijmachine met 3 messen. Het te snijden werk wordt hieronder gelegd; door een eenvoudige handbeweging gaat de klem neer, terstond gevolgd door het mes. Tegelijkertijd komt de veiligheidsinrichting voor, zoodat alle gevaar bij de bediening is uitgesloten.

Het marmeren der boeksneede kan men hier duidelijk zien. Op een slijmachtigen grond in zinken bak uitgespreid, wordt verf gesprendeld, die door de wijze van opbrengen en de aanmenging met ossengal, de verschillende figuren vormt, die op de snee moeten worden aangebracht. Vooraf wordt de snee met aluin bestreken, waardoor het papier de verf pakt; daarna worden de boeken in den marmergrond ingedompeld, met schoon water afgespoeld en gedroogd. De snee wordt in sommige gevallen met was afgewreven of gebruineerd, waardoor de oppervlakte spiegelglad wordt.

Het sneevergulden geschiedt nog op dezelfde wijze als in den ouden tijd. Het boek wordt in een handpers gezet tusschen spalten (conisch geschaafde plankjes); de snee, na het snijden glad, is voor sneevergulden nog niet glad genoeg en wordt dus met daarvoor gereedgemaakt staal afgeschrapt. Daarna wordt zij afgewreven en na met verdund eiwit bestreken te zijn, het bladgoud erop gelegd. Na eenigen tijd gedroogd te hebben, wordt het goud met de bruineertand aangestroken; door zwaar bruineeren verkrijgt men den bekenden diepen glans.

Het rondzetten en kneepen der boeken geschiedde vroeger met den hamer. Thans wordt de ronde rug verkregen door het boek op een ijzeren tafel te leggen, waar op juiste hoogte gesteld, een rol de ronding door persing aanbrengt. Na het rondzetten volgt het kneepen. Hiertoe wordt het rondgezette boek tusschen 2 ijzeren balken geklemd, waarna een ijzeren rol over den rug wordt gehaald, zoodat de kneep, d.w.z. de opstaande kant wordt gevormd, waar het bord van den band tegenaan moet rusten.

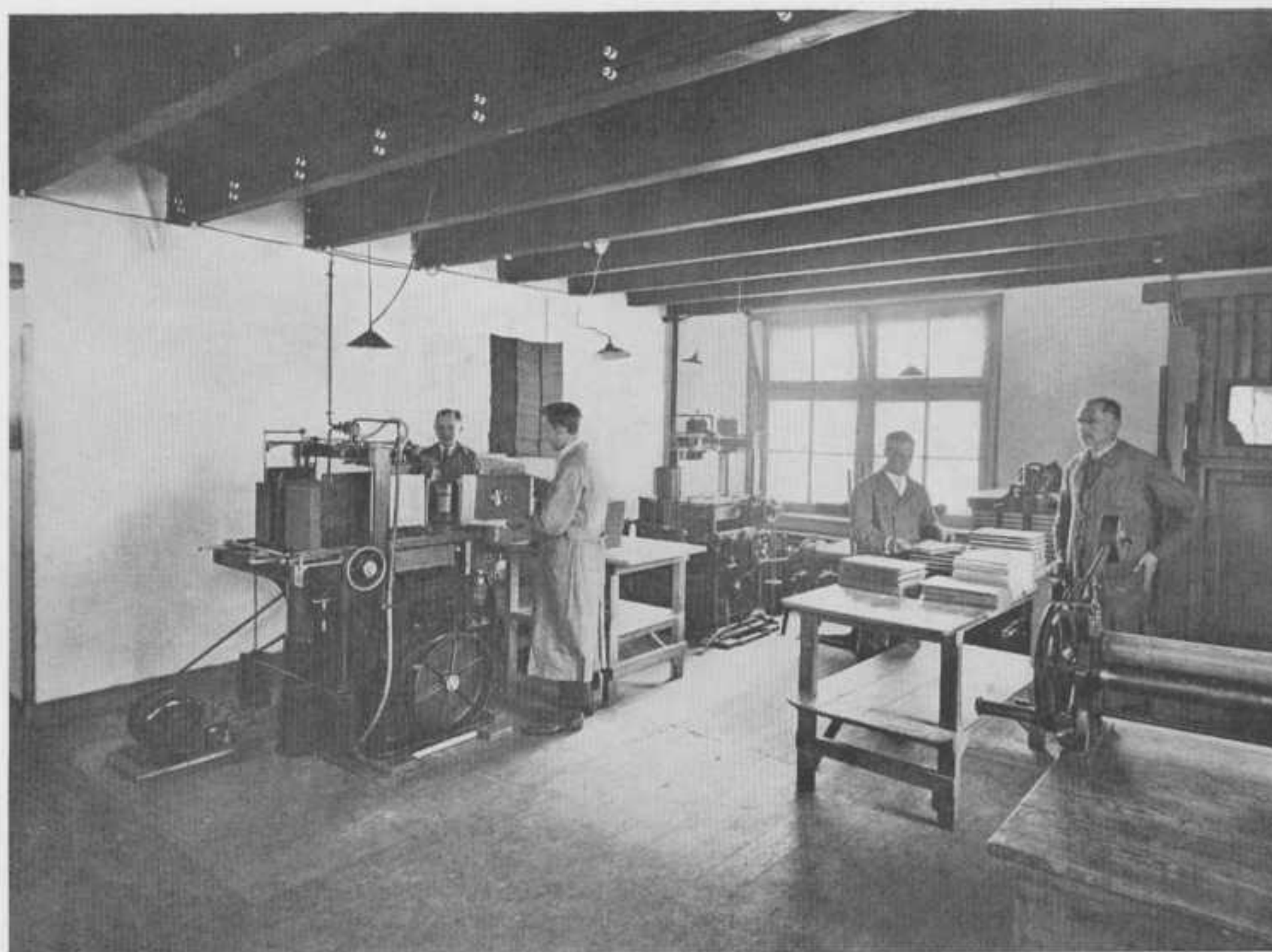
Het kapitalen. Ter versiering en ter meerdere vastheid van de boven- en onderzijde van het boek (kop en staart) wordt hier gaas geplakt, voorzien van gekleurd koord, dat op de boeksneede rust.

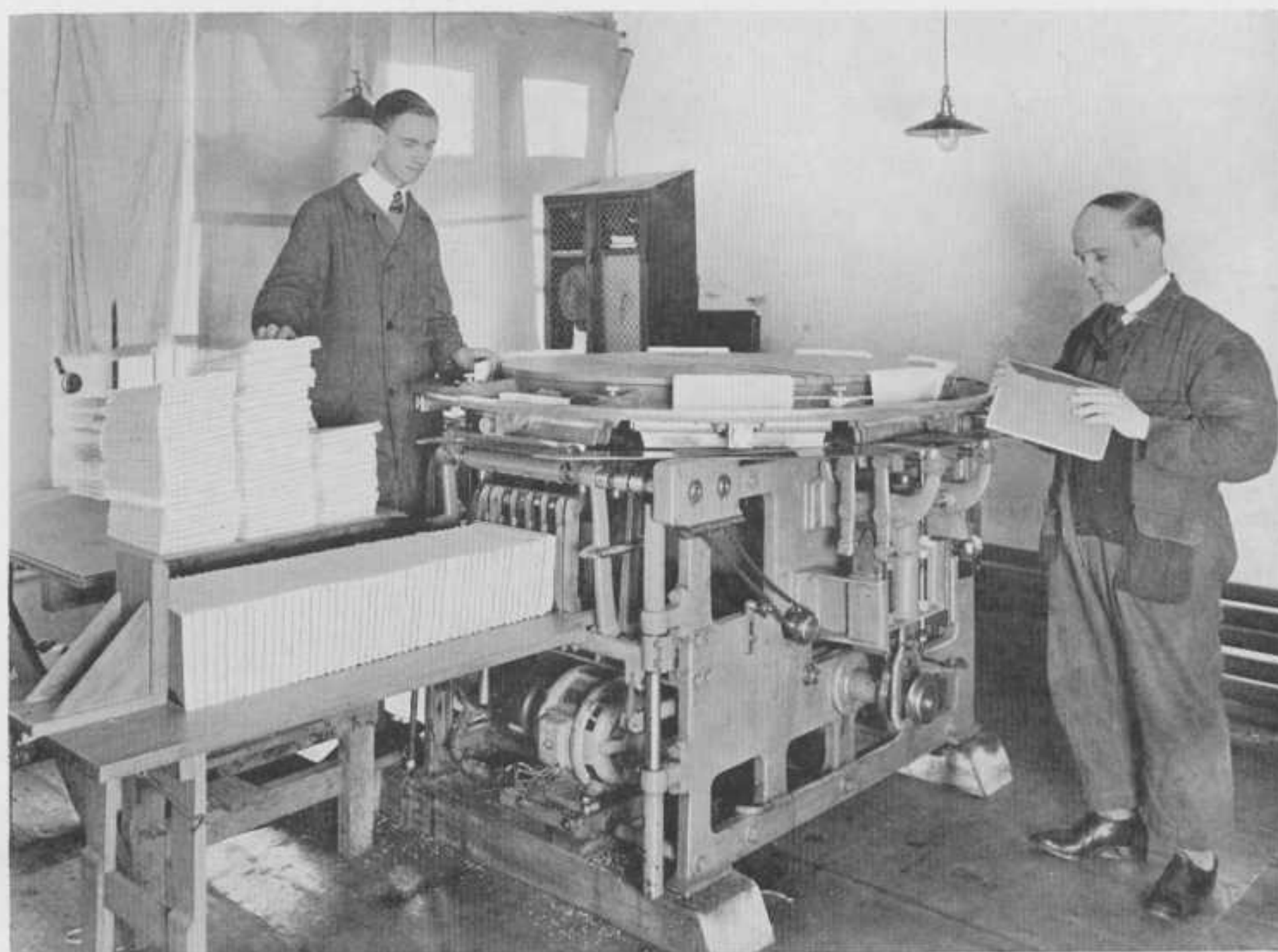
Het in den band zetten. Nadat de banden gestempeld zijn en de boeken na het kapitalen ook met gaas zijn overlijmd en voor zwaardere deelen voorzien zijn van een drierug, worden deze ingezet. Hier ziet men het inzetten met de hand; nadat de ruggen der banden zijn rondgezet, waartoe deze verwarmd worden, worden de platten der boeken met stijfsel aangesmeerd en in den band gelegd, daarna tusschen persplanken in de plet gedroogd, waardoor de verbinding van boek en band tot stand komt.

De inhangmachines. Het inzetten der boeken kan ook machinaal geschieden. De banden worden automatisch ingevoerd in de machine, waarna het boek wordt opgelegd. De machine smeert beide boekplatten tegelijk aan, de band wordt door de machine er omheen gelegd en het boek komt na eenigen druk te hebben ontvangen, uit de machine, waarna het in de pletpers verder droogt.

Serie inhangmachines, bestemd om de banden te bevestigen om de gereedgemaakte boeken.

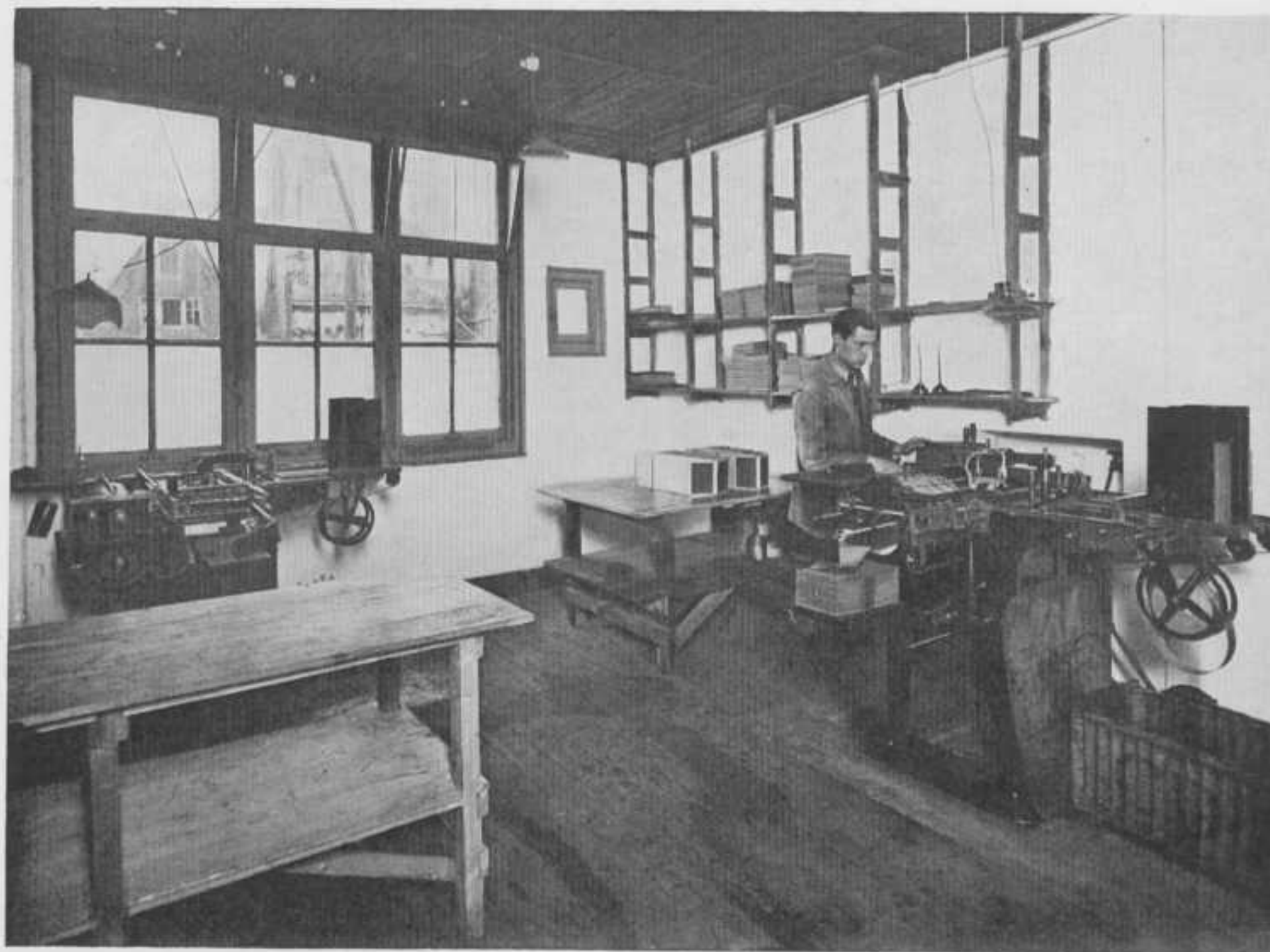
Het inhangen van ingenaaid werk. Bij deze machine worden de genaaide boeken ingelegd. De papieren omslagen worden automatisch toegevoerd. De ronddraaiende machinetafel brengt het boek in aanraking met de noodige kleefstof ter lijming van den rug, daar wordt het omslag aangeplakt en aangedrukt, en het boek geheel gereed als gebrocheerd exemplaar door de machine uitgelegd.

Het toesnijden van materiaal. Rechts ziet men hier het snijden van het bordpapier. De vellen bord worden in de machine gebracht en door ronde messen aan strooken op het juiste formaat gesneden. Op den voorgrond ziet men het automatisch snijden van het linnen, waartoe een speciale machine op verschillende maten kan worden gesteld, en in één doorgang het materiaal op juiste breedte en lengte afsnijdt.

Het maken der banden. De op juist formaat passend gesneden stukken linnen worden op de aansmeermachine gelegd, waar zij door rollen automatisch van warme kleefstof worden voorzien. Hierna worden de cartons ingelegd en het linnen rondom met de hand ingeslagen.

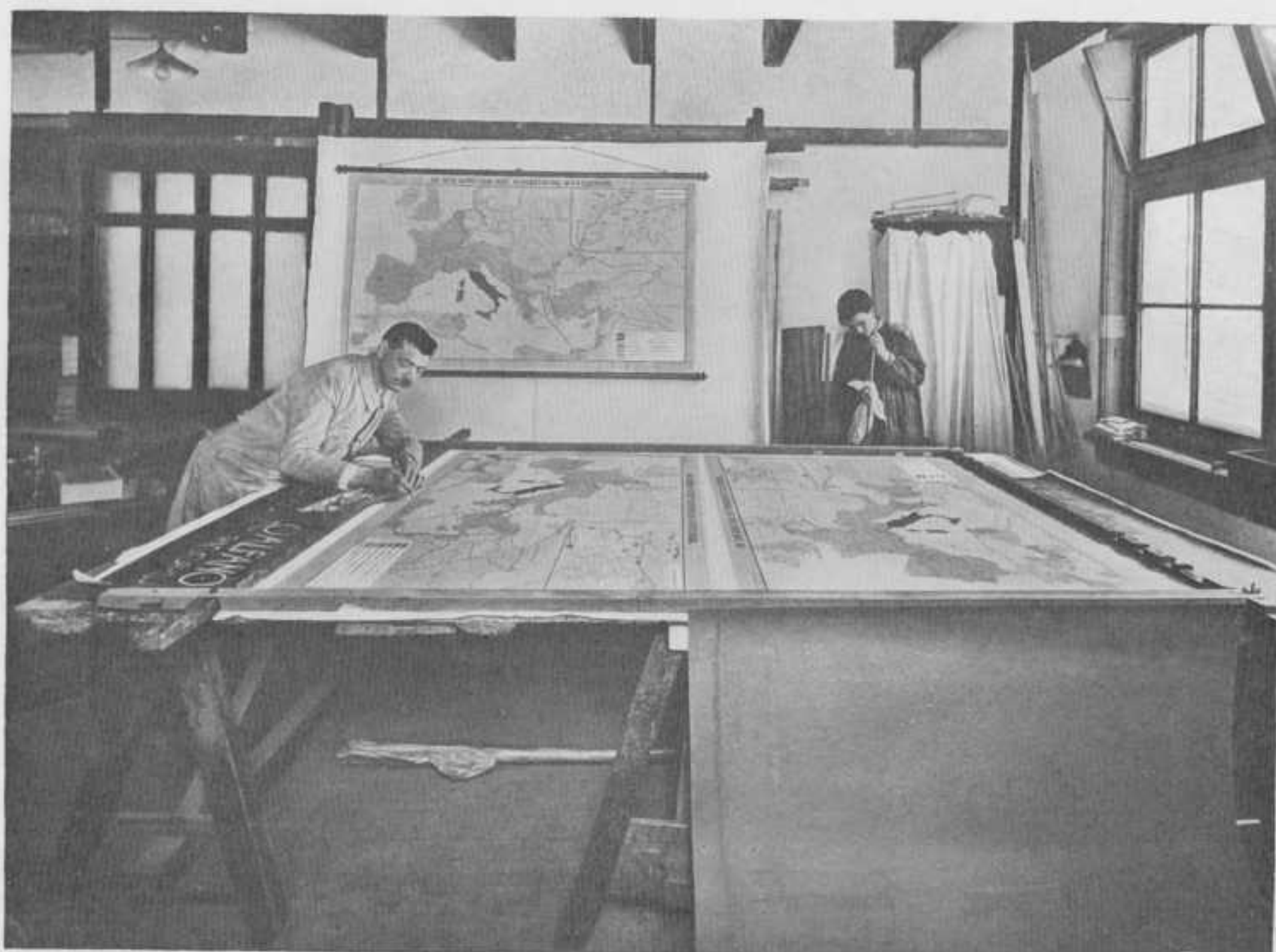
De bandenmaak-machines. Het banden maken geschiedt bij groote partijen automatisch. Een tweetal machines zijn hier in beeld gebracht. Het linnen wordt op de machine gelegd, die het automatisch met een rol met lijm aansmeert. De inlegborden zijn achter in de machine opgestapeld en worden automatisch toegevoerd, terwijl de inlegruggen door de machine op maat worden gesneden en gelijktijdig met de borden automatisch worden ingelegd, waarna het linnen, waarop aldus de rug en borden zijn geplakt, verder door de machine loopt om te worden ingeslagen en aangewreven, zoodat de band geheel gereed te voorschijn komt.

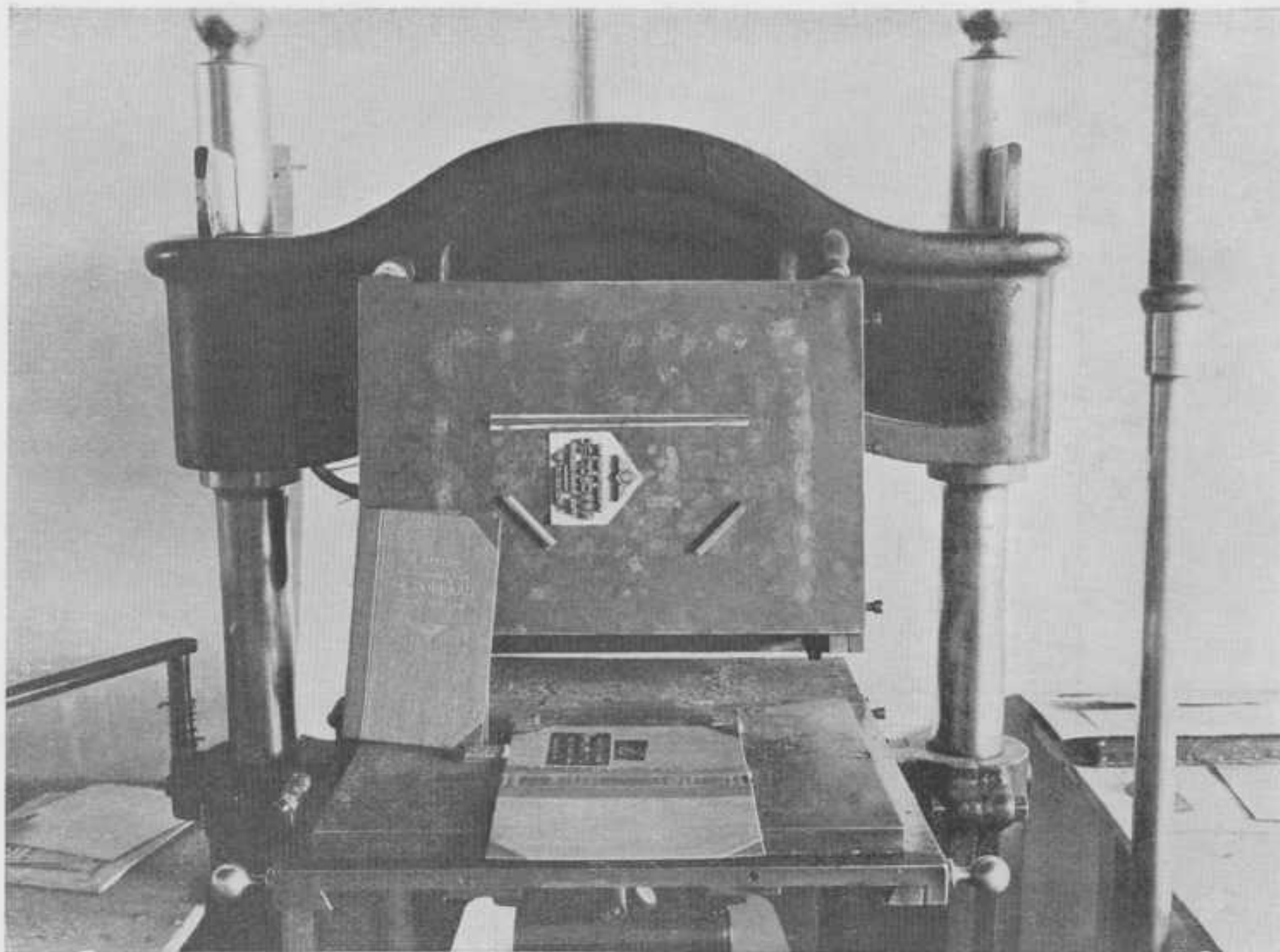
De magazijnmeester aan het werk. Van alle werken die afgeleverd zijn, wordt een model gehouden, zoodat men bij nabestelling verzekerd kan zijn, volgens het eerst gemaakte model te worden bediend. Zeer accurate administratie is noodig, om deze duizenden modellen, onderling zooveel afwijkend, voortdurend terstond bij de hand te hebben en de daarvoor gebruikte koperen stempels en cliché's geordend te bewaren.

In het magazijn. Een kijkje in de voorraadkamers van linnen- en papiersoorten, leder enz. Om terstond aan de vraag te kunnen voldoen, moeten voortdurend al deze artikelen in voorraad gehouden worden.

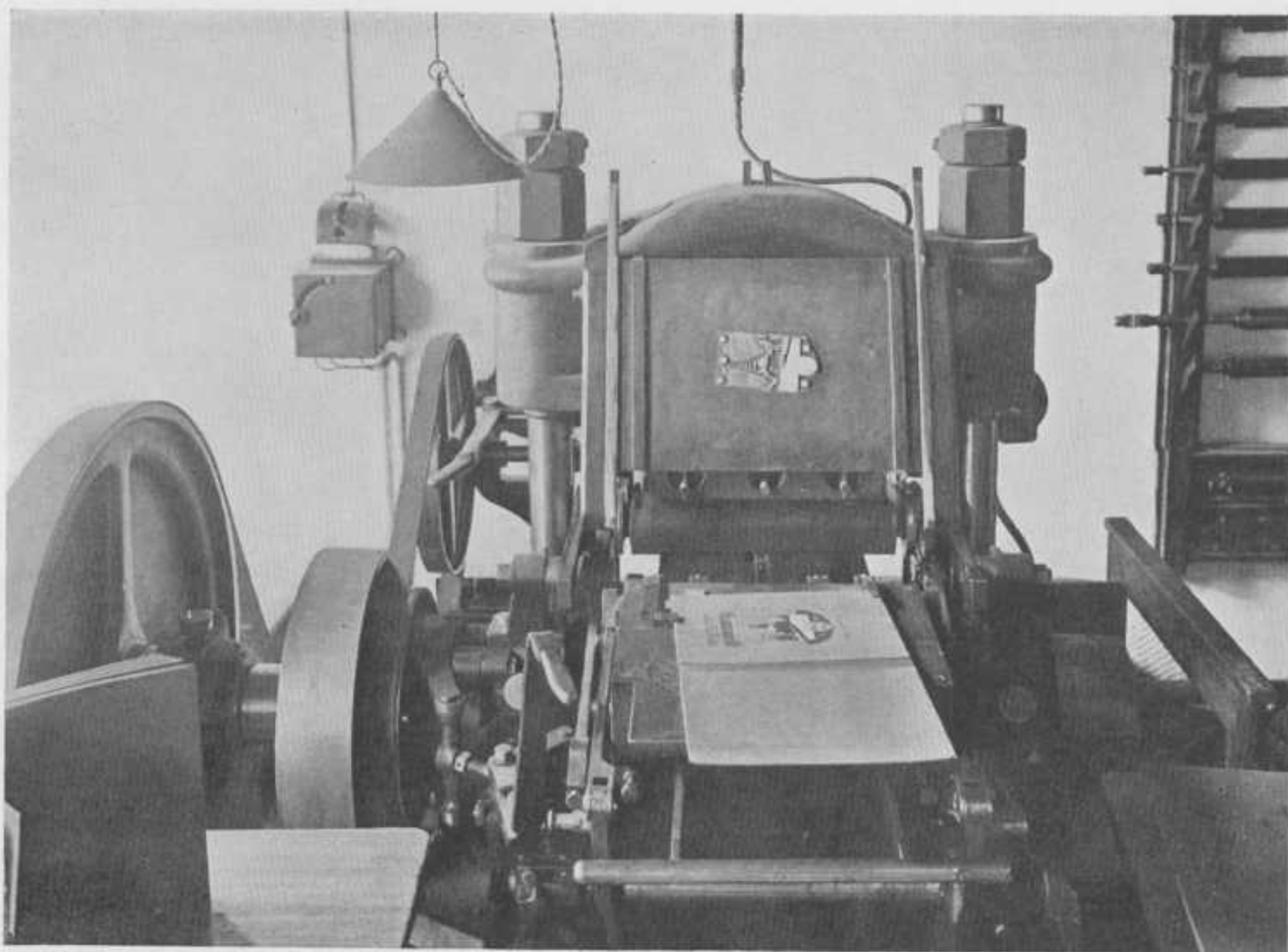
De kaartenplakkerij. Het opplakken van landkaarten vraagt bedrevenheid en een groote stofvrije ruimte. De kaarten worden op verschillende bladen gedrukt en op linnen aaneen gezet. Deze bladen kunnen door de werking van het papier groote moeilijkheden opleveren. Ook het vernissen vraagt bijzondere oefening, te meer indien de platen of kaarten na het drukken met de hand gekleurd zijn en de verf moet worden afgedekt, alvorens vernist kan worden. Deze werkzaamheden eischen een constante temperatuur om trekken te voorkomen.

Verguldpers voor het bedrukken van boekbanden met stempelsamenstelling uit los materiaal.

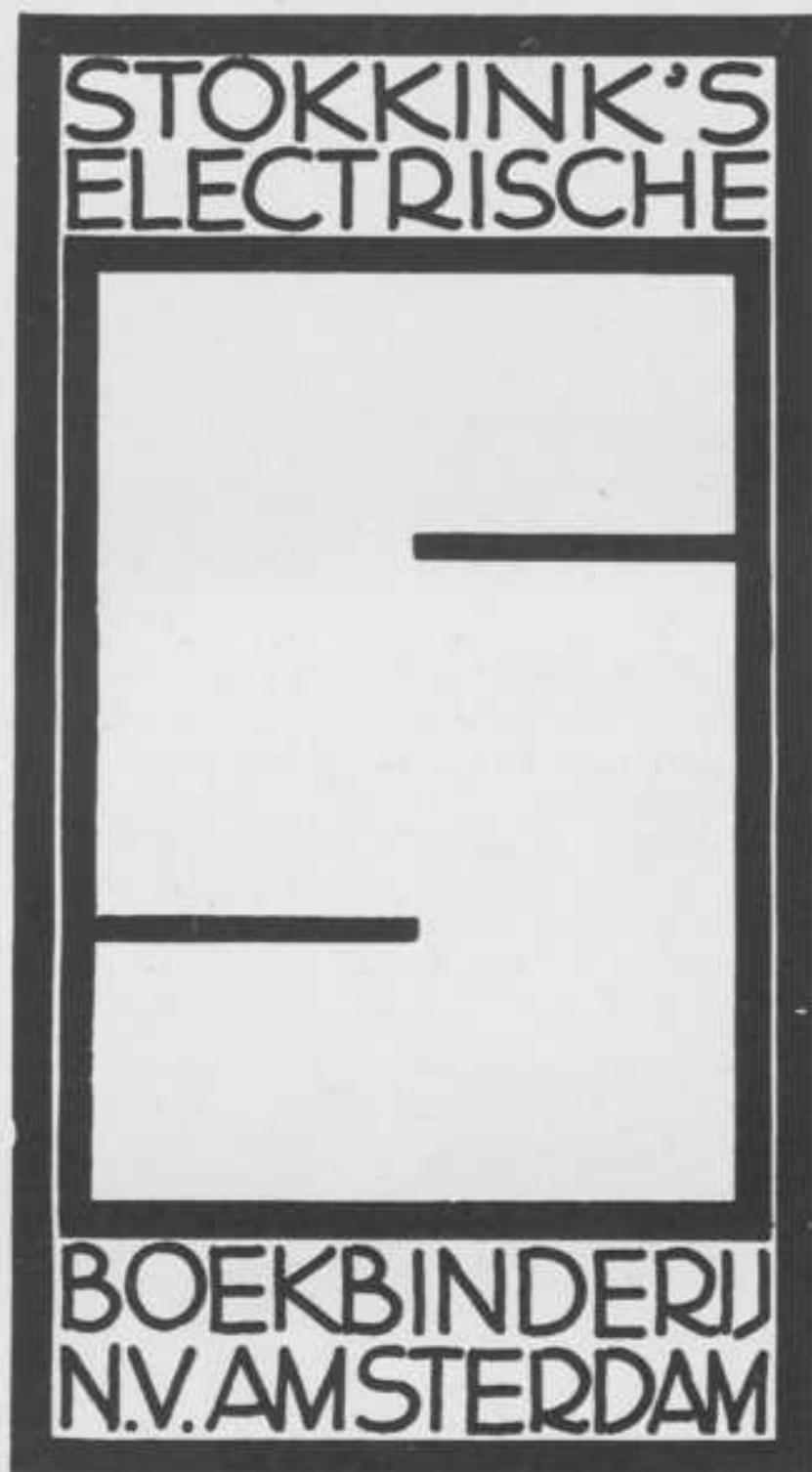
De verguldpers. Op den voorgrond ziet men 2 zittende personen, waarvan de een het goud op het kussen toesnijdt, de ander het op den boekband legt. Op den achtergrond ziet men het overhalen van den hefboom der pers. De band met het opgelegde goud wordt op de slede gelegd, deze ingeschoven, waarna de perstafel tegen de stoof wordt aangedrukt, aan welke laatste de stempel of het lettermateriaal is bevestigd. De pers is voor gouddruk verwarmd. Van de juiste hitte is afhankelijk de diepe glans en de duurzaamheid van den gouddruk. Links op den voorgrond ziet men het afschuiëren van overtollig goud.

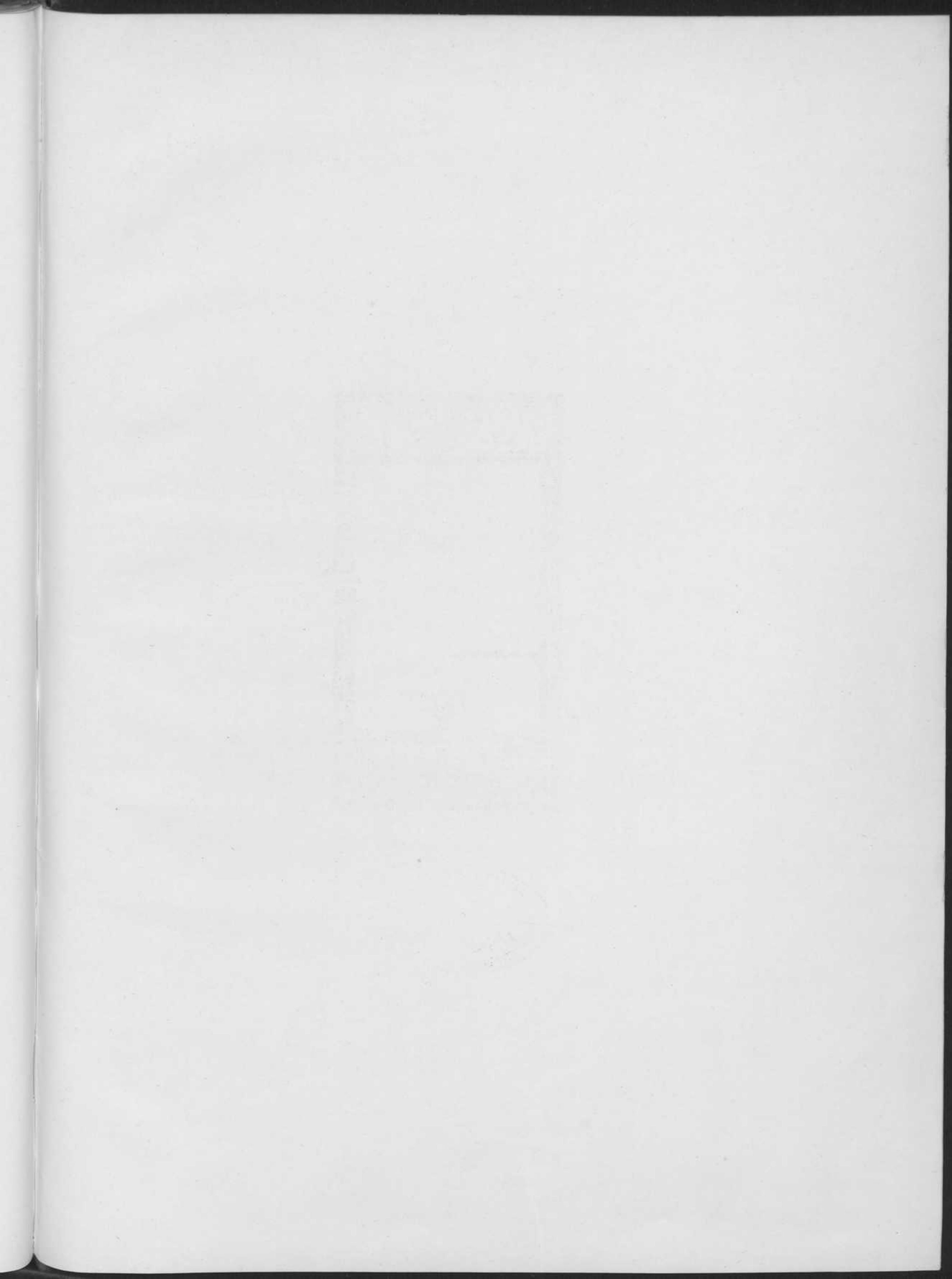

De automatische kleurendrukpers. Hier ziet men de stempelplaat opgeklapt, de te drukken band op de slede gelegd. Door een eenvoudige handbeweging wordt de band ingevoerd, komt de plaat naar beneden, nadat de verf automatisch met de rol er op aangebracht is en wordt de band gedrukt.

Kleurendruk. Een serie kleurendrukpersen met automatischen toevoer.

Universiteit Utrecht

Universiteitsbibliotheek
Partner in Science

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT

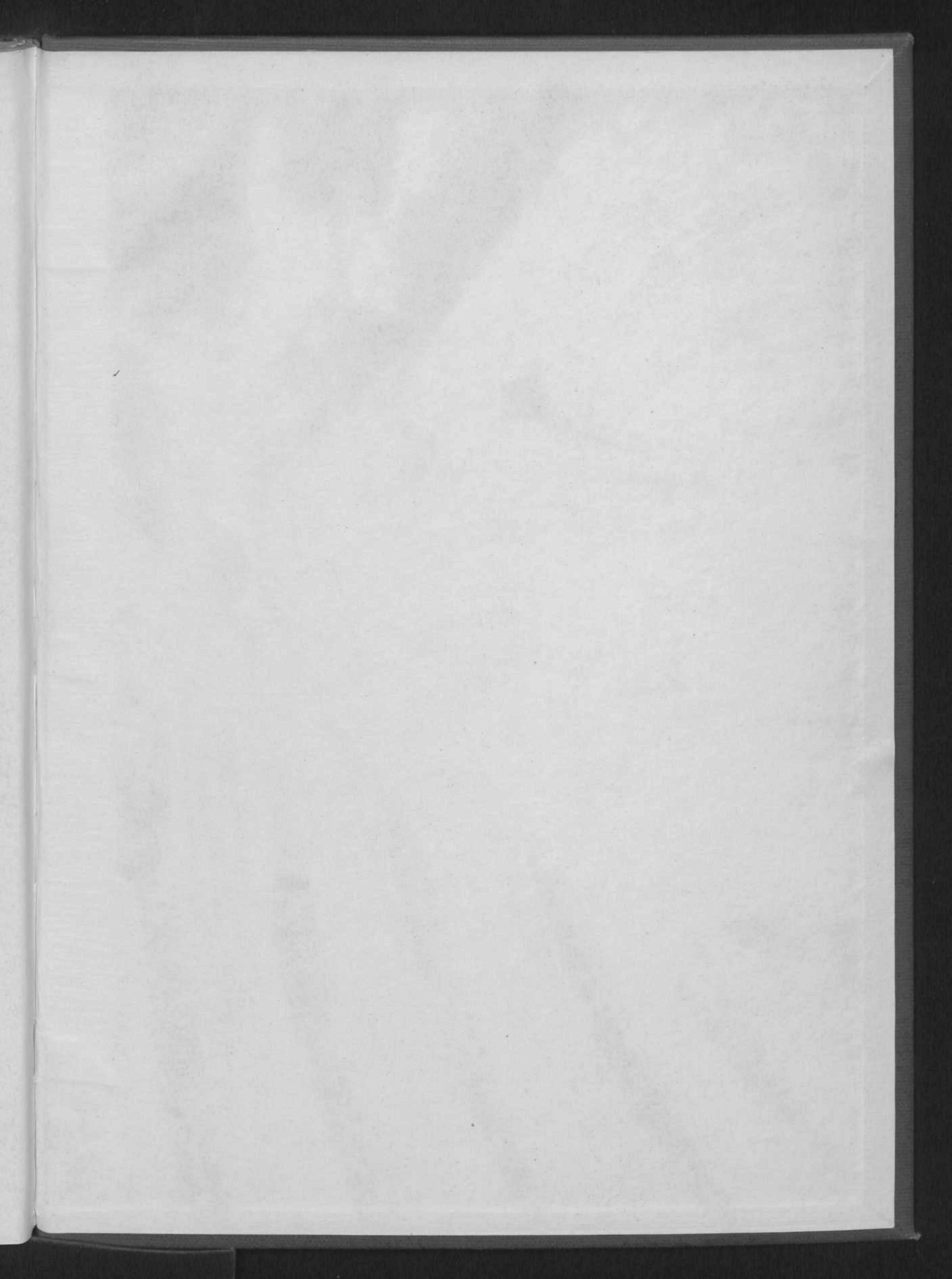
3965 6008

barcode

signatuur

MAG:SGV qm 59-22-STOK

8520660

86

59 - 1